

TYÖTOIMINTA KOTOUTUMISEN TUKENA LOHJAN MONITOIMI- KESKUKSESSÄ

Vilja Lind

Opinnäytetyö, syksy 2009

Diakonia-ammattikorkeakoulu,

Diak Etelä, Helsinki

Sosiaalialan koulutusohjelma

Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön
suuntautumisvaihtoehto

Sosionomi (AMK) + Kirkon

nuorisotyönohjaajan virkakel-
poisuus

TIIVISTELMÄ

Lind, Vilja. Työtoiminta kotoutumisen tukena Lohjan Monitoimikeskuksessa. Helsinki, syksy 2009, 71 s., 1 liite.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä Helsinki. Sosiaalialan koulutusohjelma, Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto, Sosionomi (AMK) + kirkon nuorisotyöntekijän virkakelpoisuus.

Tämä opinnäytetyö käsittelee maahanmuuttajien integraation tukemista Lohjan Monitoimikeskuksessa. Tavoitteena oli selvittää miten työjakso Monitoimikeskuksessa tukee maahanmuuttajia integroitumisessa suomalaiseen yhteiskuntaan. Tarkoituksena oli myös selvittää, auttoiko työjakso maahanmuuttajia työllistymään avoimille työmarkkinoille.

Tässä opinnäytetyössä on käytetty kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Tutkimusmenetelmänä on käytetty teemahaastattelua. Tutkimusta varten haastateltiin kymmentä maahanmuuttajaa, jotka olivat työskennelleet eri mittaisia jaksoja Lohjan Monitoimikeskuksessa vuosina 1999–2009. Haastatellut olivat 26–60 -vuotiaita. Haastattelut toteutettiin touko- ja kesäkuussa 2009. Aineiston analyysimenetelmänä on käytetty teemoittelua. Teemoittelu tehtiin teemahaastattelun teema-alueiden mukaisesti.

Tutkimustulokset osoittivat, että haastatellut kokivat työjakson auttaneen integroitumisprosessissa. He voivat henkisesti paremmin työjakson aikana sekä saivat paljon uusia sosiaalisia kontakteja. Myös heidän suomen kielen taitonsa parani. Sen sijaan työllistyminen avoimille työmarkkinoille suoraan Monitoimikeskuksesta ei ole realistista. Vain yksi haastatelluista on työllistynyt koulutustaan vastaavaan ammattiin Suomessa. Suurimpana syynä työllistymisvaikeuksiin näyttäisi olevan puutteellinen suomen kielen taito sekä maahanmuuttajien yleinen vaikeus työllistyä erityisesti pienehköllä paikkakunnalla. Myös kotimaassa hankitun ammatillisen koulutuksen hyödyntämistä pidettiin erittäin haasteellisenä.

Tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että maahanmuuttajat saavat monipuolista apua ja tukea kotoutumiseen Lohjan Monitoimikeskuksessa. Sen sijaan työjakson päätyttyä monet jäivät hieman tyhjän päälle, eivätkä jatkosuunnitelmat ole työjakson päätyttyä selvillä. Moni haastatelluista palaakin työttömäksi työjakson päätyttyä ja näin parantunut kielitaito taantuu jälleen työjaksoa edeltäneelle tasolle.

Asiasanat: integraatio, työllistyminen, ammatillinen koulutus, kielitaito, kvalitatiivinen tutkimus.

ABSTRACT

Lind, Vilja

Supporting integration with work activities.

71 p., 1 appendix. Language: Finnish. Helsinki, Autumn 2009.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Christian Youth Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The purpose of this study was to find out how work activities promoted immigrants in their integration process at Monitoimikeskus in Lohja in the eastern part of Finland. Monitoimikeskus is a center providing work practice placements for the long term unemployed, immigrants and Romanians. One of the goals of this study was to clarify if the centre's work practice period gave the immigrants skills and abilities to enter the labour market.

This study was qualitative. Ten immigrants aged 26 to 60 were involved in this research. The material was collected by thematic interviews and was analysed using content analysis.

The results of this study showed that work seemed to be a basic factor in the integration process. According to the interviewees, the work practice period was important in many ways. Their social networks expanded and they learned more Finnish. Therefore, the work practice period supported their integration process well.

On the other hand, only one of ten had reached the labour market after finishing their work practice period. According to the interviewees, the main reason for poor employment prospects was an insufficient knowledge of the Finnish language and the fact that they had not received their education in Finland. They also brought up the difficulties in gaining employment in a rather small town.

In conclusion, the study indicates that the work practice period promotes immigrants well in their integration process. At the same time the work practice period does not improve immigrants' possibilities to enter the labour market. Thus, immigrants often become unemployed again and are not able to take advantage of the new skills they acquired during the work practice period.

Keywords: immigrant, integration, work activities, unemployed, employment

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 MAAHANMUUTTAJAT SUOMESSA	7
2.1 Ulkomaalaiset Suomessa	7
2.2 Maahanmuuttajuus	9
2.3 Seurakuntien maahanmuuttajatyö	11
3 MAAHANMUUTTAJIEN TYÖLLISTYMINEN	13
3.1 Maahanmuuttajien työllisyystilanne	14
3.2 Maahanmuuttajien työllisyystilanne Lohjalla	16
3.3 Maahanmuuttajien työllistymisen erityispiirteitä	17
3.3.1 Työnantajiin ja työolosuhteisiin liittyvät ongelmat	19
3.3.2 Viranomaistoimenpiteisiin ja työmarkkinoihin liittyvät ongelmat	21
3.4 Kirkko maahanmuuttajien työllistäjänä	21
4 KOTOUTUMINEN, AKKULTURAATIOPROSESSI JA TYÖN MERKITYS	24
4.1 Kotoutuminen	24
4.2 Työn merkitys kotoutumisessa	26
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	29
5.1 Tutkimuskysymykset	29
5.2 Tutkimusmenetelmä ja tutkimusaineisto	29
5.3 Aineiston analyysi	32
6 MAAHANMUUTTAJIEN KOTOUTUMISEN TUKEMINEN LOHJAN MONITOIMIKESKUKSESSA	34
6.1 Lohjan Monitoimikeskus	37
6.1.2 Työpajat ja projektit	39
6.1.3 Muu toiminta vuonna 2008	40
6.2 Kotoutumisen tukeminen	40
7 AIKAISEMPI ELÄMÄ	43
8 KOTOUTUMISEN TUKEMINEN MONITOIMIKESKUKSESSA	45
9 TYÖ- JA OPISKELUVALMIUKSIEN SAAVUTTAMINEN	47

10 MITÄ MONITOIMIKESKUKSEN JÄLKEEN?	49
11 JOHTOPÄÄTÖKSET	54
11.1 Kotoutumisen tukeminen	54
11.2 Työllistyminen.....	55
11.3 Nykytilanne.....	57
12 KEHITTÄMISEHDOTUKSET	58
13 POHDINTA	62
13.1 Eettisyys	62
13.2 Luotettavuus.....	63
13.3 Lopuksi	65
LÄHTEET.....	67
LIITE 1 Teemahaastattelun runko	

1 JOHDANTO

Monikulttuurisuus on lisääntynyt Suomessa nopeasti tällä vuosituhanella, vaikka maahanmuuttajien määrä onkin Suomessa edelleen vähäinen verrattuna muihin Euroopan maihin. Maahanmuuttajat ovat kuitenkin jo osa tavallista suomalaista katukuvaa. Maahanmuuttajien määrän kasvaessa myös maahanmuuttopolitiikalta vaaditaan enemmän. Viime aikoina lehdissä on ollut useita kirjoituksia maahanmuuttajien kotouttamisesta ja kotoutumiseen vaikuttavista tekijöistä.

Työelämään mukaan pääseminen nähdään yhtenä keskeisenä onnistuneen kotoutumisen välineenä. Suomessa pysyvästi asuvien ulkomaalaisten työttömyysprosentti on kuitenkin huomattavan korkea. Maahanmuuttajat kohtaavat monia ongelmia pyrkiessään suomalaisille työmarkkinoille. Ongelmana voi olla esimerkiksi puutteellinen suomen kielen taito, koulutuksen puute tai työnantajien ennakkoluulot. Työttömyys saattaa johtaa syrjäytymiseen ja se onkin vakava ongelma maahanmuuttajien keskuudessa. Syrjäytyminen vaikeuttaa kotoutumista sekä tuo mukanaan sosiaalisia, psyykkisiä ja taloudellisia ongelmia.

Kiinnostuin maahanmuuttajiin liittyvistä asioista Monikulttuurinen ammatillisuus-opintokokonaisuuden aikana. Suoritin käytännön harjoitteluni Lohjan Monitoimikeskuksessa, joka tekee työtä muun muassa maahanmuuttajien parissa. Maahanmuuttajia tuetaan kotoutumisprosessissa työjakson aikana. Heille opetetaan myös käytännön työelämässä vaadittavia taitoja. Harjoitteluni aikana pohdin erityisesti sitä, miten työjakso tukee maahanmuuttajia kotoutumisessa ja työelämään pääsyssä. Tässä työssäni perehdyn ensin siihen, miten kotoutumista tuetaan työjakson aikana. Toisena perehdyn siihen, mitä työelämässä tarvittavia valmiuksia maahanmuuttajat saivat ja mitä he tekevät työjakson jälkeen. Näitä asioita peilasin maahanmuuttajien omiin näkemyksiin ja kokemuksiin.

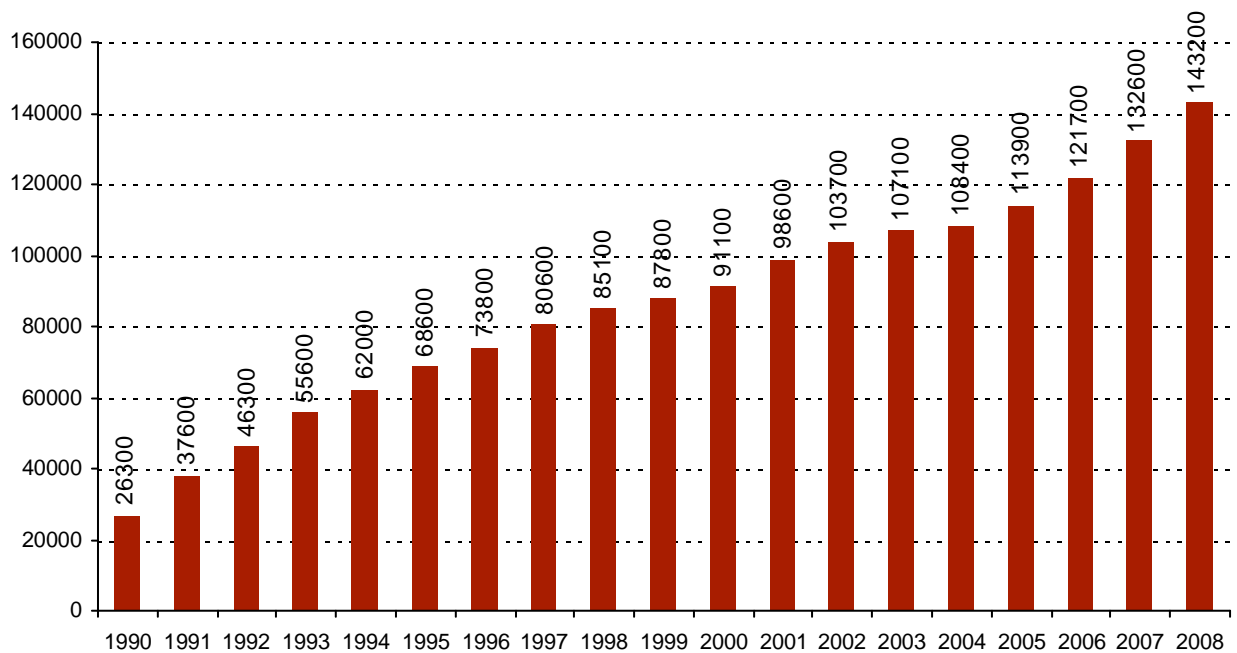
2 MAAHANMUUTTAJAT SUOMESSA

2.1 Ulkomaalaiset Suomessa

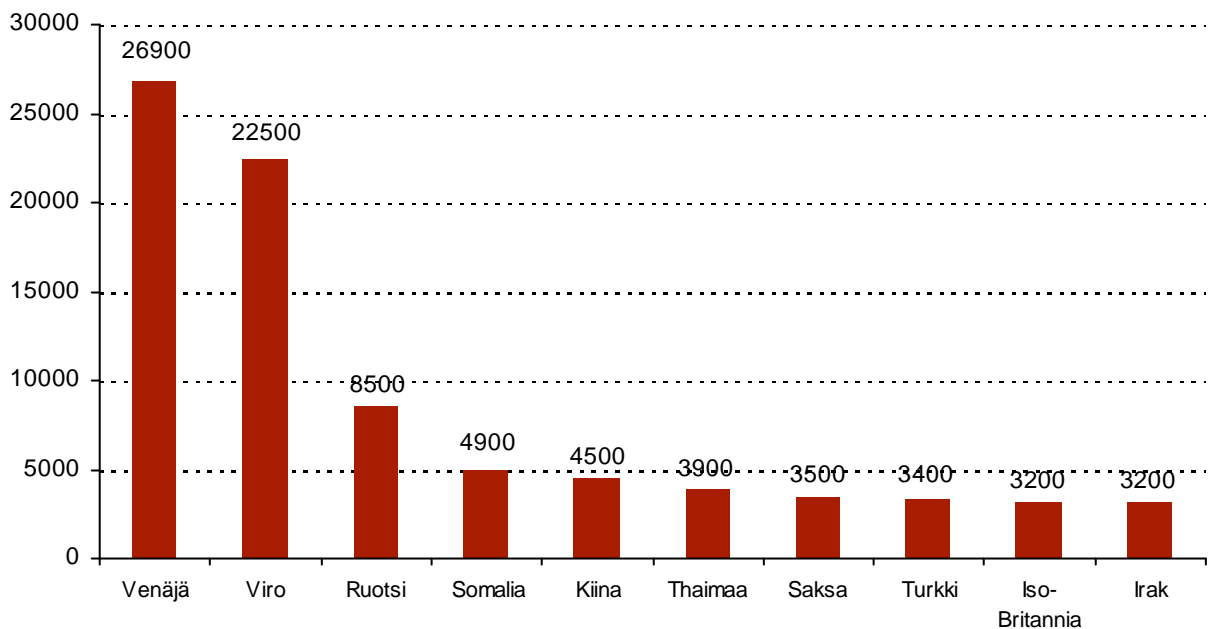
Suomi on suurimman osan historiaansa ollut pääasiassa maastamuuttomaa. Eniten suomalaisia on muuttanut Ruotsiin. Suomessa syntyneitä ja heidän jälkeläisiään asuukin ulkomaille yli miljoona. Erityisesti 1960–70 lukujen taitteessa suurista ikäluokista muutti ulkomaille kymmenesosa, josta on seurannut väestön vähenemistä. Arvioiden mukaan ilman sotien jälkeistä maastamuuttoa Suomen väestömäärä olisi noin 400 000 suurempi kuin nyt. Ennen 1990-lukua Suomeen suuntautuva maahanmuutto oli pääasiassa Suomesta lähteneiden siirtolaisten paluumuuttoa. (Forsander 2000, 149–150.)

Suomen ensimmäinen ulkomaalaislaki tuli voimaan vuonna 1984. Tällöin maahantuloon ja maassaoloon liittyvät lupasäädökset sekä ulkomaalaisten oikeus- turva saatiin kansainvälisten sopimusten edellyttämälle tasolle. Suomeen tulivat ensimmäiset pakolaiset Chilestä vuonna 1973 ja Vietnamista 1979. Vuodesta 1985 alkaen valtioneuvosto on vahvistanut vuosittaisen pakolaiskiintiön. Suomesta tuli varsinainen maahanmuuttomaa 1980–90 lukujen taitteessa. Tällöin maahanmuuttajia tuli enemmän kuin lähti ja maahanmuuttajien etninen moninaisuus lisääntyi. Maahanmuuton syyt olivat pääsääntöisesti humanitäärisiä. Turvapaikanhakijoita tuli muun muassa Somaliasta ja entisestä Jugoslaviasta. Myös etninen paluumuutto eli entisen Neuvostoliiton alueen suomalaisten muutto Suomeen alkoi. (Arajärvi ym. 2009, 6; Forsander 2000, 150.)

Vuoden 2008 lopussa Suomessa asui 143 200 ulkomaan kansalaista (kuvio 1). Ulkomaalaisten määrä on kasvanut tasaisesti vuosi vuodelta. Suomen suurimman ulkomaalaisryhmän muodostavat venäläiset, joita oli vuoden 2008 lopussa noin 27 000. Toiseksi suurimman ryhmän muodostavia virolaisia oli myös yli 20 000. Sen sijaan kolmanneksi suurimpaan ryhmään kuuluvia ruotsalaisia oli jo selvästi vähemmän, alle 10 000 (kuvio 2).

KUVIO 1. Ulkomaalaiset Suomessa 1990–2008. Tilanne vuosittain 31.12. Lähde: Maahanmuuttovirasto, Väestötietojärjestelmä

KUVIO 2. Ulkomaalaiset Suomessa. Suurimmat ryhmät 31.12.2008. Lähde: Maahanmuuttovirasto, Väestötietojärjestelmä

Suomessa asuvien ulkomaan kansalaisten ikärakenne poikkeaa selvästi Suomen kansalaisten ikärakenteesta. Ulkomaan kansalaisten joukossa työikäisiä, eli 17–64-vuotiaita, on huomattavasti enemmän (79 %) kuin suomalaisten (66 %) vastaavassa ikäryhmässä. Suomessa asuvien ulkomaalaisten ikärakenne vaihtelee kansalaisuusryhmistä riippuen. Esimerkiksi vuoden 2006 lopulla erityisen paljon (noin 90 %) työikäisiä oli Espanjan, Ranskan, Iso-Britannian ja Marokon kansalaisten joukossa. Sen sijaan somalialaisista, bosnialaisista ja sudanilaisista työikäisiä oli alle 70 prosenttia. (Arajärvi ym. 2009, 7; Maahanmuuttovirasto 2009, media.)

Suomessa asuvien ulkomaalaisten miesten ja naisten määrissä ei ole suuria eroja, vuonna 2006 miehiä oli 2500 enemmän kuin naisia. Kansalaisuuksittain tarkasteltuna erot sen sijaan ovat huomattavia. Esimerkiksi Thaimaan kansalaisista jopa 85 prosenttia on naisia, kun taas vastaavasti Suomessa asuvista Iso-Britannian kansalaisista neljä viidestä on miehiä. (Arajärvi ym. 2009, 7.)

2.2 Maahanmuuttajuus

Maahanmuuttaja on henkilö, joka elää väliaikaisesti tai pysyvästi maassa, jossa ei ole syntynyt. Heidät voidaan jakaa ensimmäisen ja toisen sukupolven maahanmuuttajiin. Ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajaksi kutsutaan henkilöä, joka on syntynyt ulkomailla ja muuttanut sitten esimerkiksi Suomeen. Toisen sukupolven maahanmuuttaja taas on henkilö, joka on syntynyt Suomessa ja jonka vanhemmista ainakin toinen on maahanmuuttaja. Tutkimuksissa maahanmuuttajuus määritellään usein myös muiden tekijöiden kuin syntyperän perusteella, esimerkiksi kielen tai kansalaisuuden perusteella. Maahanmuuttajat voidaan jaotella myös maahanmuuton syyn perusteella. Syynä maahanmuuttoon voi olla pakolaisuus, siirtolaisuus tai paluumuutto. (Väänänen ym. 2009, 15.)

Pakolaiseksi kutsutaan ulkomaalaista henkilöä, jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa kotimaassaan vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiet-

tyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi. Pakolaisaseman saa henkilö, joka saa joltakin valtiolta turvapaikan tai jonka YK:n pakolaisjärjestö UNCHR toteaa olevan pakolainen. (Maahanmuuttovirasto 2009, sanasto.)

Turvapaikanhakija on henkilö, joka pyytää oleskeluoikeutta ja suojaa vieraasta maasta. Turvapaikanhakija saa pakolaisaseman, mikäli hänelle myönnetään turvapaikka. Vuonna 2008 Suomesta haki turvapaikkaa 4035 henkilöä. Suurimmat kansalaisuusryhmät olivat irakilaiset, somalialaiset ja afganistanilaiset. (Maahanmuuttovirasto 2009, sanasto.)

Siirtolaiseksi kutsutaan maahanmuuttajaa, joka muuttaa maasta toiseen pysyvässä tarkoituksessa. Siirtolainen voi jättää kotimaansa esimerkiksi paremman toimeentulon ja tulevaisuuden toivossa. (Maahanmuuttovirasto 2009, sanasto.)

Paluumuuttaja on ulkосуomalainen, joka palaa Suomeen asuttuaan ulkomailla. Suomessa tätä käsitettä sovelletaan entisiin ja nykyisiin Suomen kansalaisiin sekä entisen Neuvostoliiton alueelta tuleviin henkilöihin, kuten inkerinsuomalaisiin, joilla on suomalainen syntyperä. Vuonna 2007 entisiä Suomen kansalaisia ja näiden jälkeläisiä koskevia kansalaisuusilmoituksia tuli 2974. Neljä suurinta kansalaisuusryhmää olivat ruotsalaiset, kanadalaiset, yhdysvaltalaiset ja australialaiset. (Forsander ym. 2001, 108; Maahanmuuttovirasto 2009, sanasto.)

Työmarkkinoiden kannalta ajatellen maahanmuuttajat voidaan Forsanderin (2000) mukaan jakaa työvoimamuuttajiin ja ei-työvoimamuuttajiin. Työvoimamuuttajat muuttavat Suomeen siksi, että heillä tai heidän perheenjäsenellään on työpaikka Suomessa. Ei-työvoimamuuttajat muuttavat Suomeen jonkin muun syyn takia. Tähän ryhmään kuuluvat pakolaiset, entisen Neuvostoliiton alueelta muuttavat paluumuuttajat sekä avioliiton tai muiden perhesyiden takia Suomeen muuttavat. (Forsander 2000, 8–9.)

Ulkomaalaisten työperusteinen maahanmuutto Suomeen on kasvussa. Vuonna 2008 työntekijän oleskelulupaa haki 6848 henkilöä, kun vuonna 2007 määrä oli

6412 ja vuonna 2006 vain 3895. Myös muissa oleskeluluparyhmissä oli kasvua: opiskelijoiden oleskelulupahakemukset kasvoivat 20 ja perhesiteen perusteella oleskelulupaa hakevien määrä 12 prosenttia (kuvio 3). (Maahanmuuttovirasto 2009, media.)

2.3 Seurakuntien maahanmuuttajatyö

Kirkkolaissa (1054/1993) säädetään seurakunnan tehtävistä. Seurakunnan tulee huolehtia jumalanpalvelusten pitämisestä, kasteen, ehtoollisen sekä muiden kirkollisten toimitusten järjestämisestä, kristillisestä kasvatuksesta ja opetuksesta, sielunhoidosta, diakoniasta ja lähetystyöstä. Tämän lain mukaan seurakunnan tulee huolehtia myös muista kristilliseen sanomaan perustuvista julistus- ja palvelutehtävistä.

Kirkkojärjestys (1055/1991) selvittää diakoniaa hieman tarkemmin. Sen mukaan diakonian tarkoitus on antaa kristilliseen rakkauteen perustuvaa apua erityisesti niille, joiden hätä on suurin ja joita ei muilla tavoin auteta. Avun antaminen koskee sekä seurakuntaa että sen jäseniä. Diakoniassa annettavaan apuun ovat oikeutettuja kaikki ihmiset eivät vain seurakunnan jäsenet.

Raamatussa kristittyjä ohjataan hyväksymään sekä rakastamaan vieraita, siirtolaisia ja muualta tulleita. Kristinusko on ollut alusta asti kansainvälinen maailmankatsomus. Erilaisten ihmisten kohtaaminen ja hyväksyminen sekä avoimuus ovat oleellinen osa tätä maailmankatsomusta. (Suomen evankelisluterilainen kirkko 2009, diakoniatyö.)

Kirkon maahanmuuttajatyön tavoitteena on rohkaista kirkkoa ja seurakuntia kutsumaan yhteyteensä Suomeen muualta tulleita siirtolaisia, pakolaisia, opiskelijoita ja heidän perheenjäseniään. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja sen seurakuntien tulisikin näyttää avoimuuden ja suvaitsevaisuuden esimerkkiä muulle yhteiskunnalle ja luotava aktiivisesti yhteyksiä maahanmuuttajiin. Näin kirkko voi omalta osaltaan edistää myönteistä monikulttuurista asenneilmastoa

koko yhteiskunnassa. Suomen evankelis-luterilainen kirkon maahanmuuttajatyön keskeisiä ulottuvuuksia ovat lähimmäisyyden toteuttaminen, maahanmuuttajien kotouttamisen helpottaminen, ihmisoikeuksien turvaaminen, yhteiskunta- rauhaan vaikuttaminen sekä uskontojen välisen vuoropuhelun aktivointi. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2009, maahanmuuttajatyö.)

3 MAAHANMUUTTAJIEN TYÖLLISTYMINEN

Yhdistyneiden Kansakuntien ennusteen mukaan Euroopan väestöstä yli 60 - vuotiaiden osuus nousee nykyisestä 23 prosentista 33 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä. Väestö vanhenee Euroopassa nopeammin kuin muualla maailmassa ja Suomessa tämä muutos tapahtuu muita Euroopan maita aikaisemmin. Vuonna 2030 Suomessa arvioidaan olevan 65 vuotta täyttäneitä henkilöitä yli 600 000 enemmän kuin nyt. Samaan aikaan työikäisten määrä vähenee yli 300 000 hengellä. (Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2006, 3.)

Väestönkasvu hidastuu teollisuusmaissa, mutta siitä huolimatta koko maailman väestömäärän arvioidaan kasvavan seuraavien viiden vuosikymmenen kuluessa puolitoistakertaiseksi. Väestönkasvu on nopeaa erityisesti Latinalaisessa Amerikassa ja Aasiassa. ILO:n eli Kansainvälisen työjärjestön arvion mukaan työvoiman määrä lisääntyy maailmassa noin 500 miljoonalla hengellä seuraavien kymmenen vuoden aikana. Alhaisen syntyvyyden teollisuusmaissa suuri mielenkiinto kohdistuukin työperusteiseen maahanmuuttoon. Yksin työvoiman maahanmuutolla ei voida kuitenkaan ratkaista odotettavissa olevia ongelmia työmarkkinoilla. Tästä syystä on tärkeää huolehtia työmarkkinoilla jo olevan työvoiman sekä työmarkkinoiden ulkopuolella olevien nykyistä laajemmasta työhön osallistumisesta. (Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2006, 3.)

Väestön vanheneminen aiheuttaa ongelmia työvoiman saatavuudessa ja riittävydessä. Tämä nostaa maahanmuuttajien kotouttamisen ja työllistymisen merkitystä. Pääosalla maahanmuuttajista on korkea motivaatio kotoutua ja työllistyä uudessa kotimaassa. Maahanmuuttajien työttömyysaste on kuitenkin noin kolminkertainen kantaväestöön verrattuna. Työttömyysaste kirjautuu tosin hieman virheellisesti, sillä kaikki kotoutumissuunnitelman piirissä olevat maahanmuuttajat kirjautuvat automaattisesti työttömiksi. Sekä maahanmuuttajien itsensä että suomalaisen yhteiskunnan ja työmarkkinoiden kannalta on tärkeää, että maahanmuuttajien voimavarat otettaisiin mahdollisimman hyvin käyttöön. (Arajärvi ym. 2009, 19.)

Pysyvästi maassa asuvien ulkomaalaisten vähäiseen työmarkkinoille osallistumiseen arvioidaan olevan useita syitä. Hallituksen maahanmuuttopoliittisen ohjelman (2006) mukaan yhtenä tärkeänä syynä on kielitaidon puute. Myös Sisäasiainministeriön (2009) maahanmuuttajien työllistymistä koskevan selvityksen mukaan puutteellinen kielitaito vaikeuttaa suuresti työ- tai opiskelupaikan saantia. Myös kansalaisuutta hakiessaan maahanmuuttajan on osoitettava kielitaitonsa. Kielitaidon tason arviointi tukee hyvin maahanmuuttajan kielenoppimista. Se antaa maahanmuuttajalle tietoa omasta kielitaidosta ja motivoi kielitaidon kehittämiseen. Runsaat kolmetuhatta maahanmuuttajaa osallistuu vuosittain suomen kielen tutkintoihin. Heidän osuutensa kaikista yleisten kielitutkintojen suorittajista on yli 70 prosenttia. Sen sijaan ruotsin kielen tutkintoihin maahanmuuttajia on osallistunut vuosittain vain muutamia. (Arajärvi ym. 2009, 31–32.; Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2006, 6.)

3.1 Maahanmuuttajien työllisyystilanne

Työ- ja elinkeinoministeriön kesäkuun 2009 työnvälitystilaston mukaan työ- ja elinkeinotoimistoissa oli kesäkuun lopussa 275 800 työtöntä työnhakijaa. Tämä on 67 500 enemmän kuin edellisenä vuonna samaan aikaan. Työttömistä työnhakijoista 56 prosenttia oli miehiä ja 44 prosenttia naisia. Työnhakijoiden joukossa oli 19 600 ulkomaiden kansalaista, mikä on 4200 enemmän kuin vuosi sitten kesäkuussa. Maahanmuuttajille tarkoitettuun työmarkkinatukea vastaavaan kotoutumistukeen oikeutettuja oli 13 500. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2009a, 1–2.)

Suomessa asuvista maahanmuuttajista työkäisiä, eli 15–64-vuotiaita, oli vuonna 2007 noin 105 000 eli 79 prosenttia. Vuoden 2007 lopussa ulkomaalaisten työllisyysaste oli noin 50 prosenttia ja työttömyysaste noin 21,6 prosenttia. Nämä luvut vaihtelevat kansalaisuusryhmittäin ja sukupuolten välillä. Naisten ja miesten välinen ero maahanmuuttajien keskuudessa on huomattava. Naisten työttömyysaste vuoden 2007 lopulla oli 25,2 prosenttia kun miehillä vastaava luku oli 15,8 prosenttia. Kansalaisuusryhmistä erityisen korkea työttömyysaste

oli Somalian, Irakin, Iranin, Afganistanin ja Marokon kansalaisilla. Näissä ryhmissä työnhakijoina oli luku- ja kirjoitustaidottomia sekä suurperheiden äitejä, joiden nopea työllistyminen ei ole realistista. Maahanmuuttajanaisten asema työmarkkinoilla on miehiä heikompi lähes kaikissa maahanmuuttajaryhmissä. Erityisesti musliminaisten työllistyminen on vaikeaa. Naisten heikkoon työllistymiseen vaikuttavat muun muassa koulutus, syrjintä, kielitaito, ikä ja kulttuuriset tekijät. Työelämään osallistumista vaikeuttavat myös lasten hoitaminen kotona sekä erilaiset sukupuolijärjestelmät ja ammatilliset hierarkiat. (Arajärvi ym. 2009, 28; Martikainen & Tiilikainen 2007, 29–30.)

Heikkilä ja Pikkarainen (2008) ovat tutkineet työikäisten maahanmuuttajien asemaa suomalaisilla työmarkkinoilla, kun heidän maahan tulostaan on kulunut yksi vuosi. Tutkimus koskee vuosia 1993–1994 ja 2002–2003. Tutkimuksen mukaan vuonna 1994 korkein työllisyysaste oli Yhdysvalloista (34 %), Kiinasta (31,9 %) ja Ruotsista (30,3 %) tulleilla maahanmuuttajilla. Sen sijaan vain harva Irakista ja Somaliasta tulleista pakolaisista oli saanut töitä Suomesta. Pakolaiset kohtaavatkin paljon vaikeuksia työn haussa ja työllistyessään työ ei useinkaan vastaa heidän koulutustasoaan. Maahanmuuttajien työllisyysaste oli vuonna 1994 vain 18,5 prosenttia. (Heikkilä & Pikkarainen 2008, 125-126.)

Taloustilanteen positiivinen kehitys on vaikuttanut myös maahanmuuttajien työllisyyteen. Vuonna 2003 maahanmuuttajien työllisyysprosentti oli 44 prosenttia. Korkeimmat työllisyysprosentit kyseisenä vuonna oli virolaisilla (58,7 %), ruotsalaisilla (52,3 %) ja iso-britannialaisilla (52,2 %). Virolaisten hyvään työllistymiseen vaikuttaa erityisesti suomen kielen taito. Sen sijaan pakolaisten työmarkkina-asemaan taloustilanteen paraneminen 1990-luvun laman jälkeen ei ole vaikuttanut. Esimerkiksi irakilaisien työllisyystilanne ei ole mainittavasti parantunut ja yleisesti pakolaisilla onkin huonompi työllisyystilanne kuin maahanmuuttajilla yleensä. (Heikkilä & Pikkarainen 2008, 135.)

Työ- ja elinkeinotoimistot antoivat niin sanottujen kolmansien maiden kansalaisille työntekijän oleskelulupia koskevia osaratkaisuja vuonna 2007 yhteensä noin 10 000. Näistä uusia lupia oli 6241 ja jatkolupia oli 3870. Osaratkaisuja

tehtiin eniten kuorma-auton ja ajoneuvoyhdistelmien kuljettajille, siivoojille, hit-saajille, kokeille, keittäjille, kylmäköille, levysepille, putkityöntekijöille ja puutarha- ja maataloustyöntekijöille. Työntekijöistä suurin osa tuli Venäjältä. Muut suurimmat ryhmät olivat ukrainalaiset, kiinalaiset, turkkilaiset ja kroatialaiset. (Ara-järvi ym. 2009, 34; Forsander ym. 2001, 68.)

Maahanmuuttajien työllistymiseen vaikuttaa maahanmuuttajan aikaisempi koulutus. Esimerkiksi vuonna 1994 vain peruskoulutuksen omaavista maahanmuuttajamiehistä 42 prosenttia oli työttömänä kun vastaavasti tohtoritason koulutuksen omaavista vain neljä prosenttia oli työttömänä. Vuodesta 1994 vuoteen 2003 vain peruskoulutuksen omaavien maahanmuuttajien työllisyysaste oli kuitenkin kaksinkertaistunut. Silti edelleen korkeampi koulutus takaa usein paremman työllistymisen, mutta eri koulutustasojen välinen ero ei ole enää niin suuri kuin vuonna 1994. (Heikkilä & Pikkarainen 2008, 132.)

3.2 Maahanmuuttajien työllisyystilanne Lohjalla

Toukokuun 2009 lopussa työttömyysaste Lohjalla oli 7,1 ja työttömänä oli 1386 henkilöä, joista 900 oli miehiä ja loput naisia. Työttömyysaste koko Suomessa oli toukokuun lopussa 10,9 prosenttia eli 2,1 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuosi sitten vastaavana aikana. (Lohjan kaupunki 2009a; Työ- ja elinkeinotoimisto 2009, uutiset.)

Ongelmat kansainvälisessä taloudessa näkyvät myös Uudellamaalla, jossa talouskasvu on hidastunut ja työttömien työnhakijoiden määrä on kääntynyt nousuun. Erityisesti nuorisotyöttömyys kääntyi kasvuun jo syksyllä 2008 ja se lisääntyy edelleen. Lomautettujen määrä on myös kasvussa. Heitä oli Uudenmaan Työ- ja elinkeinokeskuksen alueella tammikuussa 2009 3673 henkilöä, joka on 2511 enemmän kuin vuosi sitten. Ryhmälomautettuja arvioidaan lisäksi olevan noin 6900. (Nieminen 2009, 6–7.)

Tammikuun 2009 aikana Uudenmaan alueen Työ- ja Elinkeinokeskuksiin ilmoitettiin avoimia työpaikkoja 17 387, joka oli noin 10 000 vähemmän kuin samaan aikaan edellisenä vuonna. Avoimia työpaikkoja on eniten tarjolla terveydenhuolto- ja sosiaalialan työssä, palvelutyössä ja kaupan alalla. Muuhun Suomeen verrattuna Uudenmaan Työ- ja Elinkeinokeskuksen alueen työttömyystilanne on hieman parempi. Tammikuussa 2009 työttömyysprosentti Uudenmaan Työ- ja elinkeinokeskuksen alueella oli 5,8 prosenttia, kun se koko maassa oli 9,3 prosenttia. Lohjan vastaava luku oli 6,9 prosenttia. (Nieminen 2009, 7.)

Rekrytointitarvetta on kuitenkin edelleen monilla aloilla. Työvoimapulaa on esimerkiksi siivoojista, taksin kuljettajista, varastotyöntekijöistä, sairaanhoitajista ja hitsaajista. Maahanmuuttajatyöntekijöitä tarvitaan nyt erityisesti hoiva- ja palvelualoilla. Sen sijaan pk-sektorilla ulkomaalaisen työvoiman tarve on vähentynyt rajusti ja rekrytoinnit on käytännössä lopetettu. Sen sijaan pitkällä aikavälillä ulkomaisen työvoiman tarve varmasti lisääntyy. (Nieminen 2009, 12.)

Lohjan Työ- ja elinkeinotoimistosta ei voitu antaa tarkkoja tilastoja maahanmuuttajien työllisyystilanteesta Lohjalla, sillä kaikki alueen maahanmuuttajat eivät ole Työ- ja elinkeinotoimiston asiakkaita. Työttömät maahanmuuttajat työllistyvät Lohjalla useimmiten teollisuus- ja palvelualoille. Parhaiten työtä on löytynyt muun muassa rakennus- ja metallialan yrityksistä ja siivoustyöstä. Lohjan Työ- ja elinkeinotoimiston mukaan maahanmuuttajien työllistymisvaikeudet johtuvat useimmiten kielitaidon puutteesta. (Moilanen, Tea, keskustelu 29.4.2009.)

3.3 Maahanmuuttajien työllistymisen erityispiirteitä

Maahanmuuttajien työllistymiseen liittyviä esteitä voidaan tarkastella yleisinä työllistymisen esteinä tai maahanmuuttajiin erityisesti kohdistuvina työllistymisen esteinä. Nämä ovat osittain toisistaan riippuvaisia ja päällekkäisiä, mutta on mahdollista osoittaa myös selkeitä maahanmuuttajiin liittyviä ongelmia.

Maahanmuuttajien työllistymisen ongelmia on kolmenlaisia: maahanmuuttajiin liittyvät resurssit, työnantajiin, työolosuhteisiin ja työyhteisöön liittyvät ongelmat sekä viranomaistoimenpiteisiin, kuten työvoimapalveluihin, liittyvät ongelmat. (Arajärvi ym. 2009, 80.)

Maahanmuuttajilta vaadittavia resursseja työelämässä ovat muun muassa kielitaito, ammattitaito, kulttuurinen kompetenssi ja sosiaaliset kyvyt sekä yhteiskunnan verkostojen hallinta. Omassa maassa hankittua koulutusta ja työkokemusta on vaikea siirtää sellaisenaan maasta toiseen. Erityisesti vuorovaikutuksen varaan rakentuneilla aloilla kieli ja yhteiskunnan tuntemus ovat erittäin tärkeitä asioita. Monet maahanmuuttajat tarvitsevatkin usein lisää koulutusta uudessa maassa, jotta jo aiemmin hankittu ammattitaito vastaisi paremmin työelämän tarpeita. Maahanmuuttajien työllistymistä koskevissa tutkimuksissa ratkaisevana tekijänä työn saamiselle pidetään ammattitaidon, persoonan ja asenteen sopivaa yhdistelmää. Valtaväestön ja oman alan verkostojen hallinta ovat keskeisiä asioita työllistymisessä omaa ammattitaitoa vastaaviin töihin. Monet työpaikat täytetään valtaväestön epävirallisten verkostojen kautta, joiden ulkopuolelle maahanmuuttajat helposti jäävät. (Forsander ym. 2001, 64–65.)

Lääkkölän (2008) tutkimustaan varten haastattelemat maahanmuuttajat kertovat maahanmuuttajan oman asenteen vaikuttavan paljon työllistymiseen. He näkevät oman halun ja aktiivisuuden keskeisinä työpaikan saamiseen vaikuttavina tekijöinä. Maahanmuuttajan täytyy olla aktiivinen, kehittää omia taitojaan sekä olla kiinnostunut erilaisista mahdollisuuksista. (Lääkkölä 2008, 62.)

Lääkkölän haastattelemien työvoimaviranomaisten mielestä maahanmuuttajan tulisi ottaa vastaan työ kuin työ ja näin saada ikään kuin jalka oven rakoon edistääkseen työllistymistään. Heidän mielestään työharjoittelut ovat hyvä keino tutustua suomalaiseen työelämään ja työkulttuuriin. Kaikki haastatellut korostivat myös kielitaidon ja koulutuksen merkitystä maahanmuuttajien työllistymisessä. Työvoimaviranomaisten mukaan kielitaito parantaa

työllistymismahdollisuuksia huomattavasti, sillä ammatillista osaamista on vaikea hyödyntää, mikäli kielitaidon vuoksi ei pärjää työelämässä. Maahanmuuttajat ymmärtävät myös kielitaidon ja koulutuksen merkityksen työllistymisen kannalta. (Lääkkölä 2008, 63.)

Monella maahanmuuttajalla on jo kotimaassaan hankittu ammatti. Nyt maahanmuuttajia halutaankin työllistää hyödyntämällä jo heidän olemassa olevia taitojaan. Moni maisteri työskentelee esimerkiksi siivoojana, sillä täydentävää koulutusta ei ole tarjolla kaikilla aloilla. Kielikoulutusta parantamalla ja koulutukseen pääsyä nopeuttamalla työllistymistä voitaisiin helpottaa. Korkeasti koulutetut maahanmuuttajat tarvitsevat myös erityishuomiota. Heidän kotoutumisprosessiaan olisi tärkeä nopeuttaa esimerkiksi tehostamalla heille suunnattuja urasuunnittelupalveluja. Heille tulisi myös tarjota jo alkuvaiheessa mahdollisuus nopeatempoiseen, oman ammattialan suomen kielen opiskeluun ja täydennyskoulutukseen. (Koivumäki, Launikari & Huotari 2005, 19.)

Lääkkölän (2008) tutkimuksesta nousi esiin maahanmuuttajien kotimaassaan hankkimien taitojen hyödyntämisen vaikeus. Maahanmuuttajien mielestä Suomessa tutkinnon pätevöittäminen edellyttämät kielitaitovaatimuksen ovat liian kovat. Rinnasteisuuden hakeminen on ajallisesti pitkä prosessi ja myös taloudellisesti kallis. Lääkkölän haastattelemien työvoimaviranomaisten mukaan tutkintojen täydentäminen ja oppisopimuskoulutus olisivat hyviä vaihtoehtoja maahanmuuttajille. Heidän mukaansa korkeakoulututkinnon kotimaassaan hankkineet maahanmuuttajat hakevat rinnasteisuutta tutkinnolleen alemman koulutuksen omaavia maahanmuuttajia useammin. Myös heidän mukaansa tutkinnon rinnastamisen tulisi olla nykyistä helpompaa. (Lääkkölä 2008, 67.)

3.3.1 Työnantajiin ja työolosuhteisiin liittyvät ongelmat

Työelämän ja tuotantotapojen muutos vaikuttavat omalta osaltaan maahanmuuttajien työllistymiseen. Tiimityön ja monialaisuuden sekä tuotantotekniikan lisääntyminen ovat muuttaneet työtä monilla aloilla.

Teollisessa tuotannossa työ on muuttunut tiimityöksi ja näin työn luonne on muuttunut. Tiimi toimii usein omana tulosityksikkönään, jossa jokainen työntekijä on vastuussa työn tuloksellisuudesta. Toimiakseen uudet työtavat vaativat enemmän sosiaalista ja kulttuurista vuorovaikutusta työyhteisössä kuin tuotantolinjalla tehtävä vaihetyö. Nämä muutokset vaikeuttavat maahanmuuttajien asemaa työmarkkinoilla. (Forsander ym. 2001, 66.)

Maahanmuuttajien työllistymiseen vaikuttavat myös työnantajien ennakkoluulot. Erityisesti työnhakutilanteissa on ilmennyt syrjintää, vaikka yhdenvertaisuuslaki (21/2004) kieltääkin syrjinnän muun muassa iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Joissakin tapauksissa hakijalta on esimerkiksi perusteettomasti vaadittu Suomen kansalaisuutta tai työnantaja on kertonut maahanmuuttajalle, että avoin paikka on jo täytetty vaikka näin ei todellisuudessa olisikaan ollut. Työnantajat myös pelkäävät työhön perehdyttämisen kustannusten kasvavan maahanmuuttajia palkattaessa. Usein työnantajilla voi olla myös kohtuuttomia kielitaitovaatimuksia tai epäilyjä maahanmuuttajan suomen kielen taidon suhteen. (Arajärvi ym. 2009, 81; Heikkilä & Pikkarainen 2008, 135.)

Kysymys ei aina välttämättä ole siitä, että työnantaja ei haluaisi maahanmuuttajaa palvelukseensa. Työnantajat saattavat myös pelätä sitä, että maahanmuuttaja ei sopeudu työyhteisöön muiden työntekijöiden asenteiden ja odotusten takia. (Arajärvi ym. 2009, 111.)

Myös Lääkkölän (2008) tutkimustaan varten haastatteleminen työnantajien haastattelujen perusteella voi todeta, että kaikki työnantajat eivät luota maahanmuuttajien osaamiseen ja tai siihen, että he sopeutuisivat työyhteisöön. Maahanmuuttajat sen sijaan kokevat, että heille ei ole annettu mahdollisuutta näyttää omia kykyjään, ja joissakin tapauksissa työyhteisöön ja sen tapoihin ei ole perehdytetty kunnolla. (Lääkkölä 2008, 65.)

3.3.2 Viranomaistoimenpiteisiin ja työmarkkinoihin liittyvät ongelmat

Myös viranomaistoimenpiteet ja palvelut vaikuttavat maahanmuuttajien työllistymiseen. Maahanmuuttajille järjestetyt koulutukset ovat osin riittämättömiä tai väärin suunnattuja, esimerkiksi kielikoulutus on usein hajanaista. Tämä vaikuttaa olennaisesti maahanmuuttajien työn saanti mahdollisuuksiin. Maahanmuuttajien asioita hoitavien viranomaisten voimavarat eivät aina riitä sekä toisaalta viranomaisten tiedot voivat olla puutteelliset. Myös henkilön omat ennakkoluulot ja asenteet vaikuttavat palveluiden sujuvuuteen. (Arajärvi ym. 2009, 80–81.)

Työmarkkinatilanne vaikuttaa myös oleellisesti maahanmuuttajien työllistymiseen. Lääkkölän (2008) haastatteleminen työvoimaviranomaisten ja työnantajien mielestä alueellinen työpaikkatarjonta, työvoimapula ja avoimet työpaikat, vaikuttavat olennaisesti maahanmuuttajien työllistymiseen. Työelämän valmius ottaa vastaan maahanmuuttajia on myös oleellista. Viranomaisten mukaan nykyään on kuitenkin sellaisia työtehtäviä, joihin suomalaiset eivät enää lähde. Esimerkiksi Etelä-Suomessa on yhä vaikeampi saada suomalaisia linja-auton kuljettajiksi, jonka vuoksi maahanmuuttajien osuus alalla on kasvanut. (Lääkkölä 2008, 68.)

3.4 Kirkko maahanmuuttajien työllistäjänä

Björklund & Grönlund (2009) ovat tutkineet heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymistä kirkon organisaatioihin. Kyseistä tutkimusta on rahoittanut Yhteisvastuukeräys, jonka teema vuonna 2008 oli kehitysvammaisten työllistymisen tukeminen ja vuonna 2009 maahanmuuttajien työllistäminen kirkon organisaatioihin. Björklundin ja Grönlundin tutkimuksen kohderyhmänä olivat Suomen evankelis-luterilaisen kirkon suomen- ja ruotsinkieliset seurakunnat, seurakuntayhtymät, kirkon keskushallinnon yksiköt sekä kirkolliset järjestöt. Heikossa työmarkkina-asemassa olevien ryhmiin kuuluivat kyseisessä tutkimuksessa maahanmuuttajat, fyysisesti vajaakuntoiset ja vammaiset, kehitysvammaiset,

psykkisesti vajaakuntoiset ja mielenterveyskuntoutujat, ammattikouluttamattomat nuoret, pitkäaikaistyöttömät ja ikääntyneet. (Björklund & Grönlund 2009, 13, 33.)

Tarkastelen tutkimusta tässä yhteydessä vain maahanmuuttajien osalta. Kyseeseen vastanneista 10 prosenttia ilmoitti, että heidän organisaatioissaan on viimeisen vuoden aikana ollut maahanmuuttaja palvelussuhteessa, työharjoittelussa tai -kokeilussa tai työhön valmennuksessa. Suurimmalla osalla, eli 90 prosentilla, ei ollut kokemuksia maahanmuuttajatyöntekijöistä viimeiseltä vuodelta. Muihin heikossa työmarkkina-asemassa olevien ryhmiin kuuluneita henkilöitä kirkon organisaatiot olivat sen sijaan työllistäneet useammin. Kirkon suuret organisaatiot ovat työllistäneet maahanmuuttajia eniten. Suurista, vähintään viidenkymmenen työntekijän organisaatioista, 21 prosentissa oli viimeisen vuoden aikana ollut maahanmuuttajia töissä. Keskisuurista organisaatioista (10–49 työntekijää) vastaava prosentti oli yhdeksän. Alle kymmenen työntekijän organisaatioista vain yhdellä oli kokemusta maahanmuuttajatyöntekijöistä. Tulosta selittää osin se, että suuret organisaatiot toimivat usein suurissa kaupungeissa, joissa myös maahanmuuttajia asuu eniten. Suurilla organisaatioilla on myös paremmat työllistämismahdollisuudet. (Björklund & Grönlund 2009, 52.)

Työtehtävät, joissa maahanmuuttajat ovat työskennelleet, ovat olleet hyvin monenlaisia. Useimmiten he ovat olleet kiinteistö- ja huolto- tai keittiö- ja siivoustehtävissä. Muutamissa organisaatioissa maahanmuuttajia on työskennellyt toimisto- ja hallinnollisissa tehtävissä, lapsi- ja nuorisotyössä, diakonian alan tehtävissä sekä muun hengellisen työn tehtävissä. Hengellistä työtä tekeviltä edellytetään kirkon jäsenyyttä, joten se karsii joidenkin maahanmuuttajien mahdollisuutta toimia tässä kyseisessä työssä. Maahanmuuttajia oli myös työskennellyt kirkon organisaatioiden vapaaehtoistehtävissä, joskin niiden organisaatioiden määrä oli vähäinen. (Björklund & Grönlund 2009, 55.)

Työnantajat, jotka olivat työllistäneet maahanmuuttajia, näkivät haasteiksi muun muassa kieli- ja sopeutumisongelmat. Osassa vastauksia maahanmuuttajien työllistäminen ja haasteet koettiin hyvinä. Heidän sanottiin tuoneen kiinnostavaa

lisää työyhteisöihin, toisaalta taas heidän työkuulttuurinsa ja työtapojensa erilaisuus on ollut myös haasteellista. Haasteet on kuitenkin tiedostettu etukäteen. Myös seurakuntalaisten vastaanotto on ollut hyvää ja heille on voitu tarjota palveluita, joita ei olisi ollut mahdollista tarjota ilman maahanmuuttajatyöntekijää. Maahanmuuttajat ovat kiinnittyneet hyvin seurakunnan toimintoihin ja heidän kielitaitonsa on parantunut. (Björklund & Grönlund 2009, 56–57.)

4 KOTOAUTUMINEN, AKKULTURAATIOPROSESSI JA TYÖN MERKITYS

4.1 Kotoutuminen

Maahanmuuttoon liittyvissä tutkimuksissa maahanmuuttoa voidaan tutkia monesta eri näkökulmasta. Tutkimuksen kohteena voi olla esimerkiksi maahanmuuttajien sopeutuminen uuteen kotimaahan ja siihen liittyvät haasteet, maahanmuuttajien identiteetti, rasismi, syrjintä sekä suomalaisten etniset asenteet tai maahanmuuttajien asema työmarkkinoilla. Maahanmuuttajien integraatio- eli kotoutumistutkimuksen lähtökohtana on yksilö- ja yhteisötasolla tapahtuvat muutokset suhteessa valtaväestöön. (Forsander ym. 2001, 32.) Allportin kontaktihypoteesin mukaan ihmiset ovat ennakkoluuloisia vieraita ja tuntemattomia kohtaan, mutta lisääntyvät kontaktit eri ryhmien välillä vähentävät ennakkoluuloja vähitellen. Lange-Westin konfliktiteorian mukaan ennakkoluulot ja syrjintä taas lisääntyvät ajan myötä. Tämä on seurausta maahanmuuttajien määrän kasvusta ja sen myötä kilpailusta eri elämän osa-alueiden, kuten työpaikkojen. (Pehkonen 2006, 24.)

Kulttuurien kohtaamista käsittelevissä maahanmuuttotutkimuksissa ovat keskeisinä käsitteinä assimilaatio, akkulturaatio ja integraatio. Keskeisenä ongelmana on pitkään ollut näiden käsitteiden eri tasojen määrittely. Yhteisö- ja yksilötaso on sekoitettu keskenään täsmentämättä puhutaanko psykologisista eli yksilöllisistä sopeutumisstrategioista vai rakenteellisista eli ryhmätason reaktioista suhteessa ympäröivään yhteisöön. Suomessa on eniten lainattu John Berryn akkulturaatiomallia. Akkulturaatioprosessilla tarkoitetaan maahanmuuttajan vähittäistä sopeutumista valtakulttuuriin. John Berry on määritellyt akkulturaation prosessiksi, jossa yksilö on kosketuksissa omasta poikkeavaan kulttuuriseen elinympäristöön. Berry on jakanut akkulturaatio-käsitteen integraatioon, assimilaatioon, marginalisaatioon ja separaatioon riippuen maahanmuuttajan akkulturaatioasenteesta. Akkulturaatioasenne perustuu kahteen kysymykseen: onko tärkeää säilyttää oma identiteetti ja kulttuuri sekä onko tärkeää ylläpitää ryhmien välisiä suhteita (kuviio 3). Mikäli henkilö vastaa positiivisesti kumpaankin kysy-

mykseen, hän on valinnut integraatiostrategian ja pyrkii osallistumaan yhteiskunnan elämään samalla oman kulttuurin säilyttäen. (Forsander ym. 2001, 37.)

		Pidetäänkö oman kulttuurisen identiteetin ja kulttuuristen piirteiden ylläpitämistä tärkeänä?	
		KYLLÄ	EI
Pidetäänkö yhteyksien ylläpitämistä muihin ryhmiin tärkeänä?	KYLLÄ	Integraatio	Assimilaatio
	EI	Separaatio	Marginalisaatio

KUVIO 3. John Berryn akkulturaatiomalli. Lähde: Forsander ym 2001, 37.

Berryn käsitteenä integraatio tarkoittaa sitä, että henkilö tuntee kuuluvansa etniseen vähemmistöryhmään sekä arvostaa kuulumistaan siihen. Hän toimii kuitenkin myös muihin etnisiin ryhmiin, kuten valtaväestöön, kuuluvien kanssa. Assimilaatio on sulautumista ja Berry määrittelee sen vähemmistöidentiteetistä luopumiseksi ja toiveeksi kuulua enemmistöön. Separaatiossa maahanmuuttaja eristyy valtaväestöstä ja pitää oman etnisen ryhmänsä jäsenten parissa vältellen oman ryhmänsä ulkopuolisia kontakteja. Marginalisaatiolla eli syrjäytymisellä Berry tarkoittaa tilaa, jossa henkilö on eriytynyt omasta kulttuurisesta taustastaan eikä myöskään tunne yhteenkuuluvuutta muiden ryhmien kanssa. (Forsander ym. 2001, 37–38.)

Kotoutuminen on monitahoinen prosessi, johon vaikuttavat sekä yksilöön itseensä että ympäristöön liittyvät monet asiat. Integraatiolla tarkoitetaan prosessia, jossa maahanmuuttaja tulee osalliseksi yhteiskuntaan ja uuteen elinympäristönsä säilyttäen kuitenkin samalla oman kielensä ja kulttuurinsa. Maahanmuuttajien kotoutumista voidaan tarkastella monelta eri elämän osa-alueelta katsottuna. Kotoutumista voidaan tarkastella esimerkiksi työelämän, perheen, lasten ja elinolojen tai yhteisön ja yhteiskunnan näkökulmasta. Kotoutumiseen

vaikuttavat muun muassa maahanmuuttajan ikä, sukupuoli ja sosiaalinen asema, maahanmuuton syyt, valtaväestön asenteet, maahanmuuttajan persoonallisuus sekä oma elämänhallinta. (Pehkonen 2006, 26; Väänänen ym. 2009, 15.)

Käsittelen tässä työssäni maahanmuuttajien kotoutumista työhön osallisuuden näkökulmasta, sillä Lohjan Monitoimikeskus edustaa maahanmuuttajille työelämätahoa. Kotoutuminen yhdellä osa-alueella vaikuttaa tietenkin elämään ja kotoutumisprosessiin kokonaisvaltaisesti.

4.2 Työn merkitys kotoutumisessa

Suomessa työ on olennainen yhteiskuntaan integroiva tekijä kaikkien ihmisten kannalta, oli sitten kyse työvoimaan kuuluvasta tai työvoimaan välillisesti koskeuksissa olevasta väestöstä. Vasta tämän vuosituhannen puolella maahanmuuttajien kotoutuminen työn kautta on noussut suomalaisissa tutkimuksissa ja viranomaiskannanotoissa yhä keskeisemmäksi kysymykseksi, kun esimerkiksi muissa Pohjoismaissa tämä näkökulman muutos tapahtui jo aiemmin. (Forsander ym. 2001, 59.)

Tutkimusten mukaan työllistymisellä on erittäin keskeinen rooli maahanmuuttajien sopeutumisessa ja kotoutumisessa uuteen yhteiskuntaan. Työssäkäynti parantaa ihmisen elämän taloudellisia edellytyksiä. Tämän lisäksi se antaa myös luontevan ympäristön sosiaalisten suhteiden solmimiselle ja perheen ulkopuoliselle vuorovaikutukselle. Maahanmuuttajille työ antaa myös näkökulman suomalaiseen elämäntapaan, normeihin, arvomaailmaan ja yhteiskuntaan. Työllistyminen vaikuttaa siis moniin eri integraation osa-alueisiin. (Alitolppa-Niitamo 2005, 39; Jasinskaja-Lahti, Liebkind & Vesala 2002, 22.)

Psykososiaalisella tasolla tarkasteltuna työssäkäynnillä on monia yksilön omanarvontunteeseen, elämänhallintaan ja yhteisön arvostukseen liittyviä tärkeitä merkityksiä. Vaikka maahanmuuttajien työttömyys onkin vähentynyt asu-

misajan myötä, on työttömyys edelleen suuri ongelma maahanmuuttajien parissa. (Alitolppa-Niitamo 2005, 40.)

Sisäasiainministeriön (2009) maahanmuuttajien työllistymistä koskevan selvityksen mukaan maahanmuuttajan kotoutumis- ja työllistymisprosessi voidaan jakaa eri vaiheisiin. Ensimmäinen vaihe on maahanmuuttajan tutustuminen suomalaiseen yhteiskuntaan sekä halu toimia siinä. Tässä vaiheessa maahanmuuttaja tarvitsee tietoa muun muassa viranomaisista ja järjestöistä sekä palveluista, oikeuksista ja velvollisuuksista. Toisena vaiheena on sellaisten taitojen harjaannuttaminen, jonka avulla maahanmuuttajalla on edellytykset toimia työelämässä. Tämä edellyttää esimerkiksi koulutuksen ja kuntoutuksen saamista, joiden avulla parannetaan maahanmuuttajan mahdollisuuksia osallistua työelämään. Viimeisenä vaiheena on työllistyminen avoimille työmarkkinoille. (Arajärvi ym. 2009, 82–83.)

Koko prosessin ajan on tärkeää, että maahanmuuttajan motivaatio kotoutumiseen ja työllistymiseen säilyy. Motivaation pysyminen korkeana edellyttää sitä, että prosessi on jatkuva eikä siinä ole pitkiä taukoja. Motivaatiota lisää myös se, että maahanmuuttaja saa olla itse mukana kotoutumisensa suunnittelussa. Edellä mainitun prosessin aikana maahanmuuttajan tulisi saavuttaa sellainen suomen tai ruotsin kielen taito, että hän voi toimia joka päiväsessä elämässä, yhteiskunnassa, koulutuksessa ja työelämässä. (Arajärvi ym. 2009, 82–83.)

Aino Lääkkölä (2008) on haastatellut tutkimuksessaan maahanmuuttajia, työnantajia ja työvoimaviranomaisia liittyen maahanmuuttajien kotoutumiseen ja työllistymiseen. Myös hänen tutkimuksestaan nousee esiin työn ja kotoutumisen välinen kiinteä yhteys. Sekä suomalaisten että maahanmuuttajien mielestä työ merkitsee yhteiskuntaan kiinnittymistä. Ilman työtä on vaikea päästä sisään ympäröivään yhteisöön sekä sosiaalinen kanssakäyminen on rajoittunutta. Työ antaa uusia näkökulmia ja ulottuvuuksia sekä luo arkeen rytmin. (Lääkkölä 2008, 57.)

Erityisesti Lääkkölän haastatteleminen työvoimaviranomaisten mielestä työllistyneet maahanmuuttajat ovat enemmän kiinni yhteiskunnassa. He ovat työvoimaviranomaisten mielestä myös päämäärätietoisempia ja motivoituneempia. Haastatellut maahanmuuttajat näkevät työn tärkeäksi kotoutumisen kannalta, sillä työ antaa mahdollisuuden suunnitella elämää eteenpäin. Heistä moni kertoi tottuneensa jo kotimaassaan tekemään työtä ja ansaitsemaan elantonsa. Tästä syystä osa häpeää työttömänä oloa ja he sanovat sen heikentävän itsetuntoa. He eivät vain halua istua kotona tekemättä mitään, sillä työtä tekemällä voi tuntea itsensä hyödylliseksi. (Lääkkölä 2008, 58.)

Maahanmuuttajien syrjäytyminen on vakava ongelma. Erityiset huolenaiheet ovat pitkäaikaistyöttömyys sekä pienten lasten äitien tilanne. Pitkäaikaistyöttömyydestä seuraa sosiaalista ja psyykkistä syrjäytymistä muun muassa eristäytymistä yhteiskunnasta, taloudellisia huolia ja toimeentuloa. Pienten lasten äitien kohdalla tilanne on erityisen hankala, sillä heillä ei ole mahdollisuutta selvittää työ- tai opiskelumahdollisuuksiaan. Syrjäytyminen ja eristäytyminen on ongelma myös niille nuorille, jotka ovat ohittaneet peruskoulun Suomeen saapuessaan. Suuressa syrjäytymisvaarassa ovat myös suomea taitamattomat maahanmuuttajavanhukset. (Jasinskaja-Lahti ym. 2002, 36.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimuskysymykset

Tämän työn lähtökohtana ja kiinnostuksen kohteena oli, miten Monitoimikeskuksessa tuetaan eri elämäntilanteista tulleita maahanmuuttajia kotoutumisessa. Halusin myös tietää auttaako työjakso heitä avoimille työmarkkinoille pääsyssä. Lisäksi olin kiinnostunut siitä, mihin maahanmuuttajat olivat päätyneet Monitoimikeskuksen työjakson jälkeen. Halusin tehdä tutkimukseni maahanmuuttajien näkökulmasta, sillä halusin tuoda nämä asiat esiin asiakkaiden näkökulmasta.

Ensimmäiseksi tutkimuskysymykseksi muodostui maahanmuuttajien taustatietojen ja aikaisemman elämän kartoitus. Toisena halusin selvittää, miten työjakso Monitoimikeskuksessa on auttanut maahanmuuttajia saavuttamaan kotoutumisessa tärkeitä asioita. Näitä voivat olla esimerkiksi parantunut suomen kielen taito tai sosiaalisten verkostojen laajeneminen. Kolmannen tutkimuskysymyksen tarkoituksena oli selvittää miten työjakso on auttanut työ- tai opiskelupaikan saannissa. Neljäs tutkimuskysymys koski maahanmuuttajien jatkoa Monitoimikeskuksen jälkeen. Sen avulla halusin selvittää, minne he olivat päätyneet työjakson jälkeen.

5.2 Tutkimusmenetelmä ja tutkimusaineisto

Tutkimukseni on laadullinen. Laadullista tutkimusmenetelmää käyttämällä päästään lähelle niitä merkityksiä, joita ihmiset antavat tapahtumille ja ilmiöille. Tutkittavat saavat äänensä kuuluviin ja näin saadaan selville heidän henkilökohtainen näkökulmansa tutkittavista asioista. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena onkin usein tutkimuksen kohteena olevien toimijoiden omien tulkintojen ja mielipiteiden esiin nostaminen. Laadullisen tutkimuksen avulla voidaan antaa ääni sellaiselle ryhmälle, jolla sitä ei perinteisesti ole ollut, esimerkiksi vammaiset,

romanit tai tässä yhteydessä maahanmuuttajat. (Hakala 2007, 19; Hirsjärvi & Hurme 2008, 28.)

Yksilön äänen kuuluminen vaikuttaa myös tutkimuksen raportointiin. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa raportointi on abstraktia ja tieto pyritään ilmaisemaan numeerisesti, kun taas kvalitatiivisen tutkimuksen raportointi on kuvailevaa eikä numeerisia osoittimia käytetä juuri lainkaan. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 24.)

Tutkimusmenetelmäksi valitsin teemahaastattelun. Teemahaastattelu on puoli-strukturoitu haastattelumenetelmä, jossa haastattelu kohdennetaan tiettyihin keskeisiin teemoihin. Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit on ennalta määriteltä, mutta tarkkoja kysymyksiä tai kysymysten järjestystä ei määritellä etukäteen. Haastattelijan tehtävänä on varmistaa, että kaikki teema-alueet käydään haastattelun aikana läpi, mutta niiden järjestys ja laajuus voi vaihdella haastattelusta toiseen. Teemahaastattelussa haastateltavien tulkinnat ja mielipiteet ovat keskeisessä asemassa. Teemahaastattelussa on kyse eräänlaisesta keskustelusta. Keskustelu tosin tapahtuu tutkijan aloitteesta ja tutkijan ehdoilla, mutta tutkija pyrkii vuorovaikutuksessa saamaan selville haastateltavilta häntä kiinnostavat asiat. (Eskola & Vastamäki 2007, 25, 27; Hirsjärvi & Hurme 2008, 48.)

Teemahaastatteluni koostui neljästä eri teemasta. Ensimmäinen teema käsitteli maahanmuuttajien taustatietoja ja sen tarkoituksena oli vastata ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Toisena teemana oli kotoutumisen tukeminen Monitoimikeskuksessa, jonka avulla sain vastauksia toiseen tutkimuskysymykseeni kotoutumisessa tarvittavien asioiden saavuttamisesta työjakson aikana. Seuraava teema koski työ- ja opiskeluvalmiuksien saavuttamista, jonka avulla hain vastauksia kolmanteen tutkimuskysymykseen. Viimeisenä teemana oli mitä Monitoimikeskuksen jälkeen. Se vastasi neljänteen tutkimuskysymykseeni maahanmuuttajien jatkosta työjakson jälkeen. Teemat sisälsivät lisäksi joitakin apukysymyksiä (Liite 1). Testasin teemahaastattelun toimivuuden yhden maahanmuuttajan kanssa, jonka jälkeen yksi apukysymyksistä putosi pois.

Haastattelin tutkimustani varten kymmentä maahanmuuttajaa. Heistä kahdeksan on ollut töissä Monitoimikeskuksessa. Haastatelluista kaksi ei ole työskennellyt Monitoimikeskuksessa, mutta on ollut muuten erittäin paljon tekemisessä keskuksen kanssa saaden esimerkiksi toistuvasti asiointiapua. Lisäksi he ovat osallistuneet monitoimikeskuksessa järjestettävään kieli- ja kotokoulutukseen.

Valitsimme haastateltavat maahanmuuttajat yhdessä Monitoimikeskuksen toiminnanjohtajan ja toiminnanohjaajan kanssa. He ottivat pääasiassa yhteyttä maahanmuuttajiin, mutta sovin myös itse muutaman haastattelun. Kaikki pyydetty tulivat haastatteluun. Toteutin haastattelut yksilöhaastatteluina Lohjan Monitoimikeskuksen tiloissa.

En nauhoittanut haastatteluja, sillä uskoin saavani kaiken oleellisen tiedon ylös myös käsin kirjoittaen. Tein muistiinpanot teemahaastattelurunkoon haastattelun aikana. Ehdin hyvin kirjoittaa asiat ylös ja näin myös haastateltavani saivat aikaa miettiä asioita ja sanoja, joita eivät kenties heti osanneet suomeksi ilmaista. Haastattelujen kirjoittaminen haastattelun aikana oli hyvä menetelmä, sillä näin havainnoin tilannetta kokonaisvaltaisesti. Kirjoitin muistiin myös haastateltujen ilmeisiin ja eleisiin liittyviä asioita. Käsin kirjoittaminen vaati myös sitä, että olin aidosti tilanteessa läsnä eikä ajatus päässyt karkaamaan missään vaiheessa. Kirjoittaminen mahdollisti myös sen, että pystyin palaamaan aiempiin teemoihin ja tarkentamaan sekä täydentämään kohtia, jotka olivat jääneet epäselviksi. Kirjoitin haastattelut puhtaaksi heti haastattelujen jälkeen. Näin asiat olivat vielä tuoreessa muistissa.

Yhdessä haastattelussa puhuin haastateltavani kanssa englantia ja kahdessa haastattelussa tarvittiin hieman tulkin apua. Haastatelluista yksi oli mies ja loput naisia. Mielestäni yksilöhaastattelu oli ryhmähaastattelua parempi vaihtoehto, sillä teema-alueet olisivat voineet olla joidenkin haastateltavien mielestä arkaluontoisia ja siitä syystä niistä puhuminen ryhmässä olisi voinut olla joillekin hankalaa. Haastatteluun päädyin myös siitä syystä, että vastaajien suomen kielen luku- ja kirjoitustaidosta ei ole tarkkaa tietoa, joten lomakkeen täyttäminen olisi voinut olla haasteellista ja se olisi voitu tulkita väärin.

Lohjan Monitoimikeskus on keskeinen osa tutkimustani, joten tein siellä myös toimintaympäristön analyysiä. Tutustuin toimintaympäristöön jo kevään 2008 käytännön harjoittelun aikana ja tämän työn myötä se on tullut entistä tutummaksi. Myös toiminnanjohtaja Marja-Leena Tervosen kanssa käymäni monet keskustelut ovat antaneet kattavan kuvan Monitoimikeskuksen toiminnasta ja erityisesti maahanmuuttajien kotoutumisen tukemisesta.

5.3 Aineiston analyysi

Tutkimuksessani pyrin aikaisempiin tutkimuksiin ja teorian tietoon perehtyen löytämään vastauksia itseäni askarruttaviin tutkimuskysymyksiin. Löytämäni teorian tietoa vertailin haastattelemieni kertomiin asioihin. Haastatteluista pyrin löytämään ja nostamaan esiin asioita, jotka antoivat vastauksia tutkimuskysymyksiini. Eskolan & Suorannan (1998) mukaan nostamalla aineistosta esiin tutkimuskysymyksiä valaisevia teemoja, voidaan vertailla tiettyjen teemojen ja aineistojen esiintyvyyttä aineistossa. Vastauksista on ensin pyrittävä löytämään tutkimusongelman kannalta olennaiset asiat ja sen jälkeen erottelemaan ne. (Eskola & Suoranta 1998, 175–176.)

Käytin aineiston analyysimenetelmänä teemoittelua. Analysoitavaa käsinkirjoitettua aineistoa tuli noin 25 sivua. Lisäksi havainnointiin perustuvaa aineistoa kertyi noin 15 sivua. Teemoittamisessa on kyse aineiston pelkistämisestä etsimällä aineistosta tutkimuksen kannalta olennaisimmat asiat. (Moilanen & Rähä 2007, 57.) Ensimmäisessä vaiheessa järjestin aineiston teemojen kautta. Tämä tapahtui siten, että poimin kaikista haastatteluista kyseiseen teemaan liittyvät asiat. Teemoittelun jälkeen on vuorossa varsinainen aineiston analyysi. Tässä vaiheessa liitin aineistoon muistiinpanoja omista pohdinnoista, ideoista ja teoreettisista kytkennöistä. Analyysin tehtävänä on jotenkin tiivistää aineistoa: järjestää ja jäsentää sitä niin, että mitään olennaista ei jää pois. (Eskola 2007, 169–173.)

Tämän jälkeen pyrin nostamaan teemoitetusta aineistosta esiin tutkimuskysymysten kannalta olennaiset asiat. Tutkimuksen tarkoituksesta riippuen tässä kohdassa voidaan painottaa joko aineiston mielenkiintoisimpien kohtien esiin nostamista tai aineiston tasapuolista kuvaamista. Laadullisessa tutkimuksessa on usein kyse mielenkiintoisimpien kohtien esiin nostamisesta ja siihen päädyin myös omassa työssäni. Tein suurelle paperille taulukon, jossa yläreunassa oli numeroituna teemahaastatteluni teemat yhdestä neljään. Paperin vasemmassa reunassa oli allekkain numeroituna kaikki haastatellut. Tämän jälkeen arvioin jokaisen haastatellun vastaukset eri teemojen osalta. Kolmella tähdellä merkitsin ne vastaukset, jotka olivat tutkimuskysymysten kannalta erittäin antoisia, kahdella merkitsin ne, jotka olivat antoisia ja yhdellä tähdellä ne, jotka antoivat vähän jotakin. Tämän jälkeen kävin aineiston läpi pystysuoraan eli teemoittain ja aloin kirjoittamaan aineistoa auki. (Eskola 2007, 173–174.)

6 MAAHANMUUTTAJIEN KOTOUTUMISEN TUKEMINEN LOHJAN MONI-TOIMIKESKUKSESSA

Maahanmuuttajien kotoutumista tukevaa toimintaa on määritelty vuoden 1999 kotouttamislaissa, laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta. Lain (493/1999, 1§) tavoitteena on edistää maahanmuuttajien kotoutumista, tasa-arvoa ja valinnanvapautta. Tavoitteiden saavuttamiseen pyritään erilaisilla toimenpiteillä, jotka tukevat yhteiskunnassa tarvittavien keskeisten tietojen ja taitojen saavuttamista.

Lain ensimmäisessä pykälässä on selvennetty kotoutumista, jolla tarkoitetaan maahanmuuttajien osallistumista yhteiskunnan taloudelliseen, poliittiseen ja sosiaaliseen elämään yhteiskunnan tasavertaisina jäseninä. Kotoutumiseen liittyy olennaisesti myös se, että maahanmuuttajilla tulisi olla mahdollisuus säilyttää oma kieli, kulttuuri ja uskonto.

Kotouttamislain toisessa pykälässä puhutaan kotouttamisesta. Sillä tarkoitetaan viranomaisten järjestämiä kotoutumista edistäviä toimenpiteitä. Kunnan tehtävänä on laatia kotouttamisohjelma yhdessä työvoimaviranomaisen ja muiden viranomaisten kanssa. (493/1999, 7 §.)

Kotoutumistukeen ovat oikeutettuja ne maahanmuuttajat, jotka hakevat toimeentulotukea tai ilmoittautuvat työttömiksi työnhakijoiksi ja ovat asuneet maassa alle kolme vuotta. Suunnitelma on laadittava viiden kuukauden sisällä työttömyyden tai toimeentulotuen alkamisesta. (493/1999, 10 §.)

Kotoutumissuunnitelmassa sovitaan toimenpiteistä, jotka tukevat maahanmuuttajaa ja hänen perhettään yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavien tietojen ja taitojen hankkimisessa. Tämä suunnitelma tehdään yhdessä maahanmuuttajan sekä kunnan ja työvoimatoimiston edustajien kanssa. Suunnitelmassa voidaan sopia esimerkiksi suomen tai ruotsin kielen opiskelun, työvoimapolitiittisen ai-

kuiskoulutuksen, työharjoittelun tai valmistavan opetuksen järjestämisestä. (493/1999, 11 §.)

Kotoutumistuki turvaa kotoutumissuunnitelman aikaisen toimentulon maahanmuuttajalle. Tämän avulla edistetään ja parannetaan maahanmuuttajan työelämään ja jatkokoulutukseen hakeutumisen edellytyksiä sekä mahdollisuuksia toimia suomalaisessa yhteiskunnassa. Päätös kotoutumistuen myöntämisestä voidaan tehdä enintään vuodeksi kerrallaan. (493/1999, 13 §, 14 §.) Maahanmuuttajalla on velvollisuus osallistua kotouttamissuunnitelman laatimiseen sekä suunnitelmassa sovittuihin palveluihin ja toimenpiteisiin. Hänellä on myös velvollisuus ilmoittaa suunnitelman toteutumisesta, muutostarpeista ja keskeytyksestä suunnitelmassa sovitulla tavalla. (493/1999, 16 §.)

Vuoden 2008 aikana työmarkkinatukena maksettavaa kotoutumistukea maksettiin yhteensä 13 100 maahanmuuttajalle. Samana vuonna ensimmäinen kotoutumissuunnitelma laadittiin noin 5 300 maahanmuuttajalle. Erilaisissa työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä oli yhteensä noin 11 700 kotoutujaa. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2009b, 69.)

Vuoden 2007 lopussa Lohjalla asui 663 ulkomaan kansalaista. Tilastojen mukaan suurimmat ryhmät olivat virolaiset (205), venäläiset (114) ja turkkilaiset (44). Ulkomaankansalaisten osuus Lohjan väestöstä oli 1,8 prosenttia, kun se koko maassa oli 2,5 prosenttia. Vieraskielisiä oli Lohjalla samana vuonna 814 eli 2,2 prosenttia. Vastaava luku koko maassa oli 3,3 prosenttia. (Lohjan kaupunki 2009b.)

Lohjan kaupungin kotouttamisohjelma on vuodelta 2000 eikä sitä ole päivitetty sen laatimisen jälkeen. Vuonna 2000 Lohjan perusturvakeskuksessa työskenteli maahanmuuttajasihteerin nimikkeellä yksi henkilö, joka hoiti osa-aikaisesti maahanmuuttaja-asioita. Hän hoiti keskitetysti alle kolme vuotta Lohjalla asuneiden pakolaisten asiat sekä vastasi yleisesti maahanmuuttajatyöhön liittyvästä informaatiosta, ohjauksesta sekä yhteistyökysymyksistä. Muilta osin maa-

hanmuuttajat käyttivät pääsääntöisesti yleisiä kunnallisia palveluja. (Lohjan kotouttamisohjelma 2000, 3.)

Lohjan kotouttamisohjelman yleiset periaatteet ja tavoitteet ovat määräytyneet kotouttamislain sekä hallituksen maahanmuutto- ja pakolaispoliittisen ohjelman mukaisesti. Tavoitteena on maahanmuuttajien yhteiskuntatietoisuuden sekä kielitaidon lisääminen. Kielitaito nähdään oleellisena tekijänä työllistymisessä ja opiskelupaikan saavuttamisessa. Tavoitteena on ollut myös antaa opetusta luku- ja kirjoitustaidottomille tai vähän peruskoulutusta saaneille maahanmuuttajille. Lisäksi tavoitteena on vuonna 2000 ollut lisätä maahanmuuttajien osallistumista yhteiskunnan taloudelliseen, poliittiseen ja sosiaaliseen elämään. (Lohjan kotouttamisohjelma 2000, 5–6.)

Lohjan Työ- ja Elinkeinotoimiston kotoutumissuunnitelman piirissä oli vuoden 2008 tammi-joulukuussa 75 maahanmuuttajaa. Näistä 17 oli miehiä ja 58 naisia. Yleisille työmarkkinoille oli työllistynyt 29 maahanmuuttajaa. Työhön sijoitettuja oli 32, työvoimakoulutuksen tai jonkin muun koulutuksen oli aloittanut kuusi ja työvoiman ulkopuolelle oli siirtynyt 15 maahanmuuttajaa. Näissä tiedoissa ovat mukana myös ne maahanmuuttajat, jotka ovat olleet kotolain piirissä jo kolmesta viiteen vuoteen ja joilla on voimassaoleva kotoutumissuunnitelma. Työttömiä maahanmuuttajien tilanne muuttuu hyvin nopeasti esimerkiksi kurssien ja työelämävalmennuksen alkaessa tai päättyessä. Suuri osa maahanmuuttajista on tullut Lohjalle työn perässä tai perheen yhdistymisen vuoksi. Tällöin puoliso on työelämässä jolloin maahanmuuttajat eivät välttämättä ole sosiaalitoimiston eivätkä Työ- ja Elinkeinotoimiston asiakkaita. Tässä tapauksessa heille ei siis ole myöskään laadittu kotoutumissuunnitelmaa. (Moilanen, Tea, keskustelu 26.8.2009.)

Kotouttamislaki on valmisteltu aikana, jolloin maahamme muutettiin pääosin pakolaisuuden ja muiden humanitääristen syiden vuoksi. Tätä voidaan pitää ainakin yhtenä syynä siihen, että kotoutumissuunnitelmaan ovat oikeutettuja ainoastaan työttöminä työnhakijoina ja toimeentulotuen saajina olevat maahanmuuttajat. Tämä tarkoittaa sitä, että avioliiton, perheen tai oman tai puolison työn

vuoksi maahan muuttaneet henkilöt jäävät tämän palvelun ulkopuolelle juuri siitä syystä, että he eivät välttämättä ilmoittaudu työttömiksi työnhakijoiksi. Jos maahanmuuttaja työllistyy heti Suomeen tultuaan, ei hän luonnollisestikaan ole työtön työnhakija ja jää näin automaattisesti kotoutumissuunnitelman ulkopuolelle. Silti myös monet heistä tarvitsisivat kielenopetusta, neuvonta- ja ohjauspalveluja sekä tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta. Maahanmuuttajia tulisikin tarkastella entistä useammin yksilöllisesti. Kotoutumissuunnitelmaa tulisi kehittää siihen suuntaan, että se vastaisi entistä yksilöllisemmin maahanmuuttajan tarpeisiin kotoutumisen ja työllistymisen suhteen. Yksilöllistäminen on tärkeää muun muassa siksi, että esimerkiksi humanitäärisistä syistä tulleen ja työn perässä tulleen maahanmuuttajan tarpeet ovat todennäköisesti hyvin erilaiset. (Arajärvi ym. 2009, 82; Väänänen ym. 2009, 77.)

Sisäasiainministeriön (2009) maahanmuuttajien työllistymistä koskevan selvityksen mukaan viranomaisten sitoutumista kotoutumissuunnitelmiin tulisi nostaa niin, että ainakin keskeiset osat kotouttamissuunnitelmista ovat viranomaisia velvoittavia. Myös kotouttamisen tehokkuutta ja nopeutta tulisi lisätä. Tämä säästää sekä kustannuksia että pitää paremmin yllä maahanmuuttajan motivaatiota. (Arajärvi ym. 2009, 82.)

Sisäasiainministeriö ohjaa maahanmuuttajien kotouttamista koskevia asioita yhdessä eri hallinnonalojen kanssa. Hallitus antoi eduskunnalle selonteon, jossa arvioitiin kotouttamislain tavoitteiden toteutumista ja toimivuutta, suoritettuja toimenpiteitä ja saavutettuja tuloksia. Selonteossa on myös laaja-alaisia kehittämissuunnitelmia. Tämän pohjalta käynnistetään kotouttamislain uudistaminen vuoden 2009 aikana. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2009b, 68.)

6.1 Lohjan Monitoimikeskus

Lohjan Monitoimikeskus on perustettu vuonna 1996 vastaamaan syrjäytymisvaarassa olevien, työttömien ja maahanmuuttajien tarpeisiin. Yhdistyksen kohderyhmänä on sen koko olemassaolon ajan olleet niin suomalaiset kuin maa-

hanmuuttajatkin. Lohjan Monitoimikeskus ry on aatteellinen ja yleishyödyllinen yhdistys, jonka toimintaa ohjaa hallitus. Hallitukseen kuuluu puheenjohtaja, kuusi jäsentä ja neljä varajäsentä. Yhdistyksen jäsenenä on sekä maahanmuuttajia että suomalaisia Lohjalta ja ympäristökunnista. (Lohjan Monitoimikeskus ry 2009, 1.)

Lohjan Monitoimikeskuksen toimintaa ohjaavat avoimuus ja usko ihmisen omiin kykyihin. Monitoimikeskuksen toiminnan tarkoituksena on edistää sen kohde-ryhmien elämänhallintaa sekä järjestää hyvinvointia tukevaa toimintaa. Yhdistyksen tarkoituksena on myös pienentää kuilua eri kulttuurien välillä sekä poistaa ennakkoluuloja maahanmuuttajia ja vähemmistöjä kohtaan. Toiminnalla tuetaan ja vahvistetaan myös eri ryhmien kulttuuri-identiteettiä ja omaa kieltä. Yhdistys pyrkii parantamaan asiakkaidensa työllistymisen edellytyksiä muun muassa perehdyttämällä heitä suomalaiseen työkuulttuuriin. (Lohjan Monitoimikeskus ry. 2009, 1.)

Yhdistyksen talous perustuu järjestön omaan varainhankintaan, erilaisiin projektitirahoituksiin, jäsenmaksuihin, toiminta-avustuksiin sekä satunnaisiin tuloihin. Vuonna 2008 yhdistys sai avustuksia Uudenmaan Työ- ja Elinkeinokeskukselta, Raha-automaatti yhdistykseltä ja Lohjan kaupungilta. (Lohjan Monitoimikeskus ry. 2009, 1.)

Maahanmuuttajat saavat työharjoittelupaikan Lohjan Monitoimikeskuksesta pääasiassa työvoimatoimiston, sosiaalitoimiston tai omaisten avulla. Lohjan Monitoimikeskuksessa voi työskennellä palkkatuella, työharjoittelijana tai kuntouttavassa työtoiminnassa. Pääosa maahanmuuttajista on työllistetty joko palkkatuella tai työharjoittelijana. (Tervonen, Marja-Leena, keskustelu 15.5.2009.)

Työnantaja voi saada työ- ja elinkeinotoimiston myöntämää palkkatukea työttömän henkilön palkkakustannuksiin, mikäli tämä ei työllisty avoimille työmarkkinoille tai sijoitu koulutukseen. Palkkatuetun työn tarkoituksena on parantaa työttömän työnhakijan ammattitaitoa ja työmarkkina-asemaa. Palkkatuki muodostuu

perustuesta ja lisäosasta. Vuonna 2009 perustuen suuruus on 25,63 euroa päivässä. Lisäosan suuruus vaihtelee tapauskohtaisesti ja sen suuruudesta päättää työ- ja elinkeinotoimisto. Sen suuruus on enintään 60 prosenttia perustuen määrästä, joissain tapauksissa enintään 90 prosenttia. Tuen määrään vaikuttavat työnhakijaan liittyvät asiat. (Työ- ja elinkeinotoimisto 2009, palkkatuki.)

Monitoimikeskuksessa työharjoittelussa olevat saavat Kansaneläkelaitoksen maksamaa työmarkkinatukea, joka on myös suuruudeltaan 25,63 euroa päivässä. Työmarkkinatukeen ovat oikeutettuja kaikki Suomessa asuvat 17–64-vuotiaat työttömät työnhakijat, jotka ovat työmarkkinoiden käytettävissä, työkykyisiä ja taloudellisen tuen tarpeessa. Työttömille maahanmuuttajille työmarkkinatuki maksetaan kotoutumistukena pääsääntöisesti kolmen ensimmäisen Suomessa asutun vuoden aikana. Tämän tuen saaminen edellyttää sitä, että maahanmuuttajalle on tehty kotoutumissuunnitelma. Erityisistä syistä tuen maksuaikaa voidaan pidentää viiteen vuoteen. (Kansaneläkelaitos 2009.)

Vuonna 2008 Lohjan Monitoimikeskuksessa oli työjaksolla yhteensä 31 henkilöä toiminnanjohtajan ja toiminnanohjaajan lisäksi. Näistä 17 henkilöä työllistettiin palkkatuella, työharjoittelussa oli kahdeksan henkilöä ja projektit työllistivät neljä henkilöä. Lisäksi kuntouttavassa työtoiminnassa oli yksi henkilö ja yksi henkilö suoritti Monitoimikeskuksessa yhdyskuntapalvelusta. Työntekijöistä vain kaksi oli miehiä, loput olivat naisia. (Lohjan Monitoimikeskus ry. 2009, 6.)

6.1.2 Työpajat ja projektit

Lohjan Monitoimikeskuksessa on mahdollista tehdä ompelimo-, siivous-, toimisto tai kahvilatyötä. Ompelimo työllistää kolme henkilöä ja se on toiminut vuodesta 2000 lähtien. Työ keskittyy korjausompelun lisäksi alihankintatöihin. Siivoustyöstä on tehty ostopalvelusopimus erään yrityksen kanssa ja tämä työllistää kaksi henkilöä. Kahvila Linni työllistää tällä hetkellä vain yhden ihmisen vähäisen kysynnän vuoksi. Kahvila ei toimi samassa kiinteistössä Lohjan Monitoimikeskuksen kanssa. Kahvila on osuuskunnan hallinnoima, jossa Lohjan Moni-

toimikeskus on mukana. Lisäksi Lohjan Monitoimikeskuksen toimisto työllistää kaksi henkilöä. (Lohjan Monitoimikeskus ry. 2009, 4.)

Vuonna 2008 Lohjan Monitoimikeskuksessa oli käynnissä kolmea eri projektia. Näistä kaksi oli kohdennettu romaniväestölle ja yksi maahanmuuttajille. Maahanmuuttajille suunnattu projekti liittyi juuri maahanmuuttajien työllistymisvalmiuksien parantamiseen. (Lohjan Monitoimikeskus ry. 2009, 6.)

6.1.3 Muu toiminta vuonna 2008

Monitoimikeskus järjestää maahanmuuttajien kotouttamiskoulutusta yhdessä Hiiden Opiston kanssa. Vuonna 2008 tähän koulutukseen osallistui kuusitoista maahanmuuttajaa. Lohjan Monitoimikeskus järjestää myös kerhotoimintaa romanilapsille ja –nuorille. (Lohjan Monitoimikeskus ry. 2009, 5.)

Maaliskuussa Lohjan Monitoimikeskus järjesti koulutustilaisuuden aiheena yhdenvertaisuuslaki ja sen toteutuminen Lohjalla. Yhteistyössä Suomi-Venäjäseuran kanssa Monitoimikeskus on järjestänyt retkiä ja teemailtoja. (Lohjan Monitoimikeskus ry. 2009, 5-6.)

6.2 Kotoutumisen tukeminen

Lohjan Monitoimikeskuksessa pyritään maahanmuuttajien kotoutumisen monipuoliseen tukemiseen. Työtoiminnan avulla tuetaan maahanmuuttajien psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista hyvinvointia sekä rohkaistaan heitä osallistumaan ympäröivän yhteiskunnan erilaisiin toimintoihin. Lohjan Monitoimikeskuksen toiminnanjohtajan Marja-Leena Tervosen mukaan maahanmuuttajien psyykkisessä hyvinvoinnissa tapahtuu suuria muutoksia työjakson aikana. Maahanmuuttajan itseluottamus ja usko omaan pärjäämiseen on työjakson lopulla huomattavasti korkeampi kuin mitä se on ollut työjakson alussa. Työssä pärjääminen vieraassa maassa vieraalla kielellä nostaa

maahanmuuttajien itseluottamusta suuresti. He kokevat olevansa tarpeellisia, kun heillä on jotakin hyödyllistä tekemistä. Kielen oppiminen, ystävien saaminen, työn tekeminen sekä omien asioiden hoitamisesta selviytyminen vaikuttavat maahanmuuttajien mielialaan erittäin positiivisesti. Tämä lisää myös maahanmuuttajien luottamusta tulevaisuuteen sekä rohkeutta suunnitella elämää eteenpäin. (Tervonen, Marja-Leena, keskustelu 23.6.2009.)

Kielitaidon parantuminen työjakson aikana on yksi keskeisimmistä tavoitteista jokaisen maahanmuuttajan kohdalla. Monitoimikeskuksen työssäoppimispaikat ovat sellaisia, joissa maahanmuuttajat pääsevät puhumaan suomea jokaisena työpäivänä. He keskustelevat suomeksi työtovereiden lisäksi myös asiakkaiden kanssa. Esimerkiksi ompelimossa ja kahvilassa työskentelevät palvelevat asiakkaita päivittäin suomen kielellä. (Tervonen, Marja-Leena, keskustelu 23.6.2009.)

Monitoimikeskuksessa on salliva ja avoin ilmapiiri ja uskon sen rohkaisevan maahanmuuttajia puhumaan suomea. Oleellista ei ole se, että puhuu kieliopillisesti oikein vaan se, että yrittää. Eri maista tulleet maahanmuuttajat puhuvat töissä ollessaan keskenään suomea, sillä kaikki eivät osaa englantia. Kielitaidon paranemisessa edesauttaakin mielestäni se, että esimerkiksi ompelimossa työskentelevät maahanmuuttajat tulevat eri maista. Tärkeää on myös se, että Monitoimikeskuksessa on jatkuvasti paikalla myös suomea äidinkielenään puhuva henkilö. Näin maahanmuuttaja saa tarvittaessa apua, mikäli esimerkiksi asiakaspalvelutilanne sitä vaatii. Näin kielellinen apu ja tuki on aina saatavilla, jos oma kielitaito ei riitä asian hoitamiseen.

Työjakson aikana maahanmuuttaja tutustuu myös suomalaisiin työtapoihin ja työkuulttuuriin. Maahanmuuttajille opetetaan työelämässä vaadittavia taitoja, kuten esimerkiksi tiimityöskentelyä ja työaikojen noudattamista. (Tervonen, Marja-Leena, keskustelu 23.6.2009.)

Työjakso Monitoimikeskuksessa lisää usein maahanmuuttajan sosiaalisia kontakteja huomattavasti. Osa on saattanut olla pitkään kotona ilman

mainittavia perheen ulkopuolisia sosiaalisia suhteita. Heillä on korkea kynnys lähteä ihmisten pariin, erityisesti jos vielä suomen kielen taito on heikko. Toisena ryhmänä ovat hiljattain maahan tulleet, kieltä taitamattomat maahanmuuttajat, joiden sosiaaliset kontaktit voivat rajoittua yhteen ihmiseen. Lohjan Monitoimikeskuksessa maahanmuuttajien sosiaalisten verkostojen laajentaminen nähdään tärkeänä asiana. Näin maahanmuuttajat huomaavat, että he eivät ole yksin haastavan elämäntilanteensa kanssa. He saavat tukea sekä monitoimikeskuksen työntekijöiltä että vertaistukea muilta maahanmuuttajilta. Työn kautta maahanmuuttajat saavat sekä suomalaisia että ulkomaalaisia ystäviä. (Tervonen, Marja-Leena, keskustelu 23.6.2009.)

Työtoiminnan ohessa Monitoimikeskuksessa pyritään ohjaamaan maahanmuuttajia vastuullisuuteen. On tärkeää, että maahanmuuttaja hoitaa itse asiat, jotka häntä koskevat. Monitoimikeskuksen työntekijä on tukena, kun hän asioi esimerkiksi Kansaneläkelaitoksella, sosiaalitoimistossa tai sairaalassa. Monitoimikeskuksen työntekijä on puolueeton ja ehkä sen takia maahanmuuttajan on joskus helpompi turvautua hänen kuin sukulaisen tai tuttavien apuun. Monitoimikeskus tarjoaa paljon asiointi- ja tulkkausapua myös sellaisille maahanmuuttajille, jotka eivät ole työsuhteessa Monitoimikeskukseen. (Tervonen, Marja-Leena, keskustelu 23.6.2009.)

Maahanmuuttajan kotoutumisen tukeminen on tärkeää sekä maahanmuuttajan itsensä että suomalaisen yhteiskunnan kannalta. Näiden lisäksi se on tärkeää myös maahanmuuttajan perhettä tai mahdollista tulevaa perhettä ajatellen. Tervosen mukaan kodin ja vanhempien antama malli periytyy suoraan lapsille ja näin vanhempien kotoutuminen vaikuttaa suoraan lasten hyvinvointiin ja tulevaisuuteen. (Tervonen, Marja-Leena, keskustelu 23.6.2009.)

7 AIKAISEMPI ELÄMÄ

Tutkimukseni tarkoituksena oli siis selvittää miten työjakso Lohjan Monitoimikeskuksessa tukee maahanmuuttajien kotoutumista. Tämän lisäksi halusin selvittää, miten työjakso parantaa maahanmuuttajien mahdollisuuksia työllistyä avoimille työmarkkinoille. Lisäksi halusin tietää mitä maahanmuuttajille kuuluu työjakson jälkeen. Esittelen tutkimukseni tulokset haastattelujen aihealueiden mukaisessa järjestyksessä.

Teemahaastattelun ensimmäisessä osiossa kartoitin haastateltavieni taustatietoja. Kyselin muun muassa heidän koulutus- ja työhistoriastaan sekä taustoista, jotka ovat johtaneet maahanmuuttoon.

Haastattelemani maahanmuuttajat olivat 26–60-vuotiaita. Heistä alle 30-vuotiaita oli neljä, 30–50-vuotiaita sekä yli 50-vuotiaita oli kumpiakin ikäryhmiä kolme. Haastateltavat olivat Filippiineiltä, Gambiasta, Somaliasta, Thaimaasta, Ukrainasta, Venäjältä ja Virostä. Haastateltavia oli yhteensä kymmenen, joista venäläisiä oli neljä.

Haastattelemistani maahanmuuttajista viisi oli tullut Suomeen vuosina 1995–1999 ja viisi vuosina 2000–2007. Alaikäisenä Suomeen oli tullut vain yksi henkilö. Haastatelluista neljä oli tullut Suomeen suomalaisen miehen takia sekä yksi haastatelluista oli muuttanut Suomeen virolaisen miehensä perässä. Yksi haastatelluista pakeni sotaa Suomeen miehensä kanssa. Kahden haastatellun mies on inkerinsuomalainen, joten he ovat tulleet Suomeen paluumuuttajina. Yksi haastatelluista on tullut Suomeen kotimaan taloudellisen tilanteen ja elinolojen heikentyessä. Yhden haastatellun äiti on syntyperäinen suomalainen ja hän muutti tästä syystä Suomeen.

Haastattelemini maahanmuuttajien kohdalla ei siis ollut kyse työperäisestä maahanmuutosta. Yksi oli muuttanut Suomeen humanitäärisistä syistä ja loput olivat tulleet pääosin perhesiteen ja paluumuuton seurauksena.

Haastattelemistani maahanmuuttajista neljällä ei ollut kotimaasta hankittua koulutusta. Heidän opiskelunsa olivat joko jääneet kesken Suomeen muuton takia tai he olivat tehneet töitä opiskelun sijaan. Haastattelemistani maahanmuuttajista kuusi oli opiskellut kotimaassaan ja valmistunut ammattiin. Joukossa oli muun muassa meteorologi, ekonomisti, opettaja, kokki ja sairaanhoitaja. Yhtä lukuun ottamatta kaikilla haastatelluilla oli työkokemusta kotimaastaan. Ne haastatelluista, joilla oli kotimaassaan hankittu ammatti, oli myös vankka työkokemus kyseiseltä alalta. Ne maahanmuuttajat, joilla ei ollut kotimaassa hankittua ammattia, olivat työskennelleet esimerkiksi toimistoapulaisena, ravintoloissa ja hotelleissa sekä erilaisissa tehdastöissä.

Haastattelemistani maahanmuuttajista kahdeksan on työskennellyt Monitoimikeskuksessa. Heistä kaksi työskenteli keskuksessa parhaillaan. Haastateltavien työjaksojen pituudet vaihtelivat muutamasta kuukaudesta vuoteen. Maahanmuuttajista neljä oli ollut töissä Monitoimikeskuksessa kaksi tai kolme eri jaksoa. Kolme haastatelluista oli ollut kerran töissä Monitoimikeskuksessa. Kaksi ei ollut koskaan töissä Monitoimikeskuksessa, mutta he olivat osallistuneet keskuksen järjestämään kieli- ja kotouttamiskoulutukseen. He olivat myös saaneet paljon esimerkiksi asiointiapua keskukselta.

Haastatelluista kaksi oli ollut töissä ompelimossa, neljä kahvilassa, yksi vahtimestarina ja yleismiehenä ja kolme siivoustyössä. Lisäksi yksi haastateltavista on ollut suomen kielen opettajana Monitoimikeskuksen projektissa. Osa haastatelluista on työskennellyt saman työjakson aikana sekä ompelimossa että siivoustyössä. Useamman työjakson Monitoimikeskuksessa työskennelleet maahanmuuttajat ovat olleet töissä eri pajoissa. Esimerkiksi yksi haastatelluista on työskennellyt ensimmäisen työjakson aikana kahvilassa ja toisen työjakson aikana ompelimossa. Toinen haastateltava työskenteli ensin siivoojana ja sitten kahvilassa.

8 KOTOAUTUMISEN TUKEMINEN MONITOIMIKESKUKSESSA

Haastattelun toisena teemana oli kotoutumisen tukeminen Monitoimikeskuksessa. Tarkoitukseni oli selvittää, miten Monitoimikeskus tukee maahanmuuttajien kotoutumista maahanmuuttajien näkökulmasta. Kysyin haastateltaviltani myös sitä, minkälaista tukea he olisivat tarvinneet ja kuka on ollut heidän tärkein tukihenkilönsä kotoutumisprosessin aikana.

Haastateltavien mielestä kielitaidon paraneminen työjakson aikana oli yksi tärkeimmistä kotoutumista tukevista tekijöistä. Haastatellut kertoivat saaneensa tukea ja rohkaisua käyttää suomen kieltä. Tosin haastatellut kertoivat heti perään kielitaidon huonontuneen työjakson jälkeen, sillä kotona tulee puhuttua vain omaa äidinkieltä.

Haastatellut nostivat hyvänä asiana esiin Monitoimikeskuksesta saadun tulkkaus- ja asiointiavun. Tämä oli lisännyt myös maahanmuuttajien paikkakuntatietoisuutta sekä opettanut omien asioiden hoitoa. He olivat saaneet apua myös erilaisten lomakkeiden täytössä. He kokivat erityisesti toiminnanohjaajan avun erittäin tärkeäksi.

Haastateltavat nostivat esiin myös yksinäisyyteen ja joutilaisuuteen liittyvät asiat.

Kotona yksinäinen olla. Siela ei puhu suomen kieli. Ei ole mitan tekemistä. Tuntu, ettei kuulu mihinkaan. Ei kotimaa ei Suomi.

Työjakso oli lisännyt haastateltavien sosiaalisia kontakteja ja auttanut saamaan ystäviä sekä toisista maahanmuuttajista että suomalaisista. Työjakso oli myös lisännyt tunnetta siitä, että kuuluu suomalaiseen yhteiskuntaan sekä ansaitsee paikkansa täällä.

Kysymykseen ”millaista tukea olisit tarvinnut” haastatellut eivät osanneet nimetä yhtään konkreettista asiaa. Haastatelluista muutama oli asunut Suomessa jo useamman vuoden ennen Monitoimikeskuksen työjaksoa, joten he eivät mieles-

tään tarvinneet apua kotoutumisessa. Haastatellut kertoivat, että kotoutumista olivat helpottaneet Suomessa asuvat sukulaiset ja ystävät. Maahanmuuttajien mielestä tuki Lohjan Monitoimikeskuksessa oli monipuolista ja hyvää.

Haastatteluista nousi esiin se, että Lohjalla ei ole riittävästi kursseja maahanmuuttajille. Kursseilla on usein myös eritasoisen kielitaidon omaavia henkilöitä, joten kurssit eivät välttämättä palvele kaikkia. Myös kotouttamistoimenpiteisiin kaivattiin tehokkuutta. Niiden toivottiin alkavan heti maahanmuuton jälkeen. Tällöin maahanmuuttajat ovat omien sanojensa mukaan vielä innostuneita ja motivoituneita. Mitä kauemmin kursseille ja työharjoitteluun pääsy kestää, sitä vaikeampaa kotoutuminen on.

Kysymykseen tärkeimmästä kotoutumista tukevasta henkilöstä tai henkilöistä oli haastateltujen selvästi helpompi vastata. Haastatellut nimesivät tärkeimmäksi tukihenkilökseen oman miehen, anopin, suomalaiset sukulaiset, suomalaisen ystävän ja maahanmuuttajaystävän. Erittäin tärkeää ja monipuolista tukea oli antanut myös Lohjan Monitoimikeskuksen toiminnanohjaaja. Haastateltavat kertoivat saaneensa kaikin puolin hyvää ja tärkeää tukea Lohjan kaupungin sosiaalityöntekijöiltä sekä maahanmuuttajien työvoimaneuvojalta. Haastattelemani maahanmuuttajat kokivat Monitoimikeskuksen paikaksi, jonne voi tulla pyytämään apua ja tukea koska vain.

Toinen teemani käsitteli siis kotoutumisen tukemista Monitoimikeskuksessa ja sen yhteydessä tiedustelin myös maahanmuuttajien tietoutta seurakunnan diakoniatyöstä. Haastatellut eivät olleet tietoisia diakoniatyöstä. Muutenkin kontaktit seurakuntaan olivat erittäin vähäiset muun muassa eri uskonnollisista taustoista johtuen. Vain seurakunnan lapsille suunnatut kerhot ja joulukirkko olivat tuttuja maahanmuuttajille. Eräs haastatelluista kertoi kysyneensä kesätyöpaikkaa seurakunnalta, mutta työpaikat oli tarkoitettu opiskelijoille, eikä hän saanut töitä.

9 TYÖ- JA OPISKELUVALMIUKSIEN SAAVUTTAMINEN

Teemahaastattelun kolmantena teemana oli selvittää miten maahanmuuttajien työ- ja opiskeluvälmiudet olivat parantuneet työjakson aikana. Tiedustelin heiltä myös työjakson hyviä puolia sekä sitä, olisivatko he kaivanneet jaksolta jotakin enemmän.

Haastattelemiini maahanmuuttajat löysivät paljon hyviä asioita työjaksosta. He kertoivat kielitaidon parantuneen työjakson aikana. He olivat saaneet myös rohkeutta käyttää kieltä. Haastatellut kertoivat myös saaneensa uusia ystäviä työn kautta. Maahanmuuttajat mainitsivat myös hyväksi puoleksi sen, että oli jotakin järkevää tekemistä eikä tarvinnut istua kotona tekemättä mitään. Työpaikalla he tunsivat itsensä tarpeellisiksi ja hyödyllisiksi. Maahanmuuttajat kokivat Monitoimikeskuksen työpaikaksi, johon oli helppo tulla, ja jossa sai olla oma itsensä. Edellä mainitut asiat ovat suurelta osin samoja, jotka tulivat esiin jo kotoutumisen tukemisen yhteydessä haastattelun ensimmäisessä teemassa.

Haastatellut kertoivat saaneensa työjaksolta myös rohkeutta ja itseluottamusta. Itseluottamus näkyi muun muassa rohkeutena hakea koulutukseen ja jatkaa elämässä eteenpäin.

Haastatellut olivat oppineet myös asioita suomalaisesta työkuulttuurista. He kertoivat oppineensa, että työaikoja on tapana noudattaa tarkasti. Toisaalta osa haastatelluista mainitsi myös, etteivät olleet oppineet mitään uutta työkuulttuuriin liittyen, sillä heillä oli kokemusta työn teosta jo kotimaastaan eikä suomalainen työkuulttuuri poikennut siitä. Vastajat kertoivat oppineensa työjakson aikana erilaisia asioita suomalaisesta työtavoista, esimerkiksi ryhmätyötaidot olivat parantuneet.

Haastateltavien oli huomattavasti vaikeampi nimetä vämiuksia ja taitoja, joita he olivat työjakson aikana saaneet ja oppineet. Ammatillisista vämiuksista esiin nousivat ompelu-, keittiö- ja asiakaspalvelutaidot. Näiden lisäksi muita tärkeitä asioita olivat kielitaidon ja oman henkisen hyvinvoinnin paraneminen työjakson

aikana. Näitä voidaan toki myös pitää asioina, jotka parantavat jatkossa maahanmuuttajien mahdollisuuksia työllistyä tai saavuttaa opiskelupaikka.

Kysyin haastateltavilta myös sitä, oliko jotakin asioita mitä he olisivat kaivanneet työjaksolta enemmän. Haastateltavat olivat tyytyväisiä työhönsä, eikä heillä ollut mielessä asioita joita he olisivat kaivanneet. Haastatellut tosin toivoivat, että olisivat oppineet vielä enemmän suomen kieltä työhönsä aikana. Lisäksi haastatellut toivoivat pystyvänsä hyödyntämään uusia ammatillisia taitojaan, kuten ompelu- ja asiakaspalvelutaidot, myös tulevaisuudessa.

Tietenkin toivoa, että voisi hyödyntää ompelutaitoa myös muussa työssä. Vaikka joku toinen ompelimo. Ei kuitenkaan usko että löytä sellaista työtä Lohjalta.

Haastateltavat kertoivat myös, että he olivat töihin tullessaan toivoneet työhönsä avoimille työmarkkinoille pääsyssä. He olivat kuitenkin pian huomanneet, ettei ole realistista odottaa työllistyvänsä Monitoimikeskuksesta suoraan avoimille työmarkkinoille. He olisivat toivoneet, että jatko Monitoimikeskukseen työhönsä jälkeen olisi ollut joustavampi. Nyt maahanmuuttajat palaavat työttömiksi. He mainitsivat syiksi kielitaidon puutteellisuuden sekä maahanmuuttajien yleisen vaikeuden työllistyä.

10 MITÄ MONITOIMIKESKUKSEN JÄLKEEN?

Viimeisenä teemana haastattelussani oli aika Monitoimikeskuksen työjakson jälkeen. Kysyin haastateltaviltani mitä he olivat tehneet Monitoimikeskuksen työjakson jälkeen. Kyselin myös heidän mielipidettään asioista, jotka vaikuttavat työ- tai opiskelupaikan saamiseen tai sen puuttumiseen. Kysyin myös mitä he toivoisivat tulevaisuudeltaan.

Maahanmuuttajista, joilla oli kotimaassaan hankittu ammatti, vain yksi on työllistynyt koulutustaan vastaavaan työhön. Kyseinen haastateltava puhui suomen kieltä jo Suomeen tullessaan ja oli toiminut ammatissaan kotimaassaan jo 15 vuotta. Suomeen tultuaan hän suoritti tarvittavat kielitutkinnot sekä opiskeli tarvittavat kurssit saadakseen opettajan pätevyyden myös Suomessa. Lisäksi hän on valmistunut Suomessa vielä erityisopettajaksi. Tänä keväänä hän on saanut myös viran. Hän toimi Monitoimikeskuksen projektissa suomen kielen opettajana 1990-luvun lopussa ja sanoi tästä olleen apua suomen kielen oppimisessa. Monitoimikeskuksen kautta hän pääsi mukaan työelämään sekä sai rohkeutta jatkaa eteenpäin. Hän on työskennellyt muun muassa koulunkäyntiavustajana.

Hänen mielestään maahanmuuttajien on vaikea saada töitä juuri puutteellisen kielitaidon takia. Hänen mielestään maahanmuuttajan omalla tahdolla ja motivaatiolla on erittäin tärkeä osa työ- tai opiskelupaikan saamisessa. Hänen omassa työllistymisessään on auttanut suomen kielen taito, motivaatio ja kotimaassa hankittu ammatti.

Toinen haastattelemani on koulutukseltaan merkonomi sekä tehnyt kirjanpito töitä kotimaassaan. Hän tuli Suomeen vuonna 2005 ja valmistui tänä keväänä myös Suomessa merkonomiksi. Hän ei ole ollut töissä Monitoimikeskuksessa, mutta on ollut siellä kotokoulutuksessa ja suomen kielen kursseilla. Tuolloin hän teki samaan aikaan iltaisin siivoustyötä. Hän kertoi pärjänneensä Suomessa ja valmistuneensa täällä ammattiin, sillä hänellä on kova halu oppia ja pärjätä omillaan. Hänen mielestään maahanmuuttajan on tärkeä opiskella kieltä myös

vapaa-ajallaan, esimerkiksi katsomalla suomenkielisiä ohjelmia ja lukemalla suomenkielisiä lehtiä. Tulevaisuudessa hän toivoi oppivansa vielä paremmin suomen kielen sekä saavansa koulutustaan vastaavaa työtä. Hän on muuttanut pois Lohjalta ja uskoikin pääkaupunkiseudulla olevan paremmat työllistymismahdollisuudet.

Kolmas haastattelemani maahanmuuttaja on hankkinut yliopistotason koulutuksen sekä tehnyt alansa töitä kotimaassaan 15 vuotta. Hän on tullut Suomeen yli kymmenen vuotta sitten. Hän on ollut työharjoittelussa Lohjan Monitoimikeskuksen jälkeen erään oppilaitoksen keittiössä sekä osallistunut monille Työvoimatoimiston ja Innofocuksen järjestämille kursseille. Hän ei ole kuitenkaan saanut koulutustaan vastaavaa työtä. Lohjan Monitoimikeskuksen lisäksi hänellä ei ole muita pidempiaikaisia työsuhteita ja työjakson jälkeen hän onkin aina ollut työttömänä. Hänen mielestään hänen työn saanti mahdollisuuksiaan heikentää ikä ja puutteellinen kielitaito. Hän toivoisi tulevaisuudeltaan yhtenäistä työjaksoa ennen eläköitymistä.

Neljäs korkeasti koulutettu ja pitkän työuran kotimaassaan tehnyt haastateltavani ei ole myöskään työllistynyt koulutustaan vastaavaan työhön Suomessa. Hänen olisi pitänyt kolmen vuoden opiskelun lisäksi opiskella suomen, ruotsin ja englannin kielet, jotta olisi voinut toimia ammatissaan. Se oli hänen mielestään mahdotonta. Monitoimikeskuksen useamman työjakson jälkeen hän on ollut työharjoittelijana monessa eri paikassa. Työt ovat olleet kestoaltaan noin puoli vuotta. Hänen mielestään työharjoittelupaikan löytäminen ei tuota ongelmia, sen sijaan oikean ja pidempiaikaisen työn löytäminen on vaikeaa. Työharjoittelujen lisäksi hän on osallistunut erilaisille kieli- ja ammattikursseille. Hän näkee maahanmuuttajien suurimmaksi työllistymisen esteeksi kielitaidon sekä verkostojen puutteen. Maahanmuuttajan sosiaaliset verkostot ovat usein pienet, eikä hänellä ole useinkaan mahdollisuutta saada töitä suhteilla. Myös hän toivoi tulevaisuudeltaan pidempiaikaista työsuhdetta ennen eläkeikää.

Viides korkeasti kotimaassaan koulutettu haastateltavani on tehnyt myös pitkän työuran kotimaassaan. Tästä huolimatta hän on toistuvaistyötön. Monitoimikes-

kuksen työjakson lisäksi myös hän on osallistunut erilaisille työvoimatoimiston ja Innofocuksen järjestämille kieli- ja ammattikursseille. Hänen mielestään maahanmuuttajan on vaikea työllistyä puutteellisen kielitaidon lisäksi työnantajien asenteiden vuoksi.

Jonki verran on rasismia. Erällakin firmala pitää olla suomalainen kasvot. Ei voi ottaa maahanmuuttajia töihin. Puhesta kulee jos ei olla oikeasti suomalainen.

Hänen mielestään myös kotiäitinä oleminen on vaikeuttanut hänen työllistymistään. Tulevaisuudelta hän toivoisi koulutustaan vastaavaa työtä. Hän työskentelisi myös mielellään jollakin uudella alalla, johon hän on saanut koulutuksen ammattikursseilla.

Kuudes haastateltavani oli opiskellut kotimaassaan useamman ammatin ja ollut mukana työelämässä 25 vuotta. Hän on ollut Monitoimikeskuksen työjakson lisäksi työharjoittelussa monessa eri paikassa. Työharjoittelupaikkojen löytäminen ei ole ollut vaikeaa. Harjoittelut ovat olleet kestoiltaan joitakin kuukausia. Hän olisi saanut pidempiaikaista työtä, joka oli lähellä hänen koulutustaan, mutta ei halunnut ottaa sitä vastaan kulttuuristen erojen takia. Hänen työllistymistään ovat vaikeuttaneet kielitaidon puute sekä ikä. Myös hänen mielestään työnantajat palkkaavat mieluummin suomalaisia kuin maahanmuuttajia. Hän on ollut monta kertaa työharjoittelussa samassa paikassa kaupallisella alalla ja tämän paikan hän on saanut suhteilla. Kyseisellä haastateltavalla oli sukulaisia ja ystäviä Suomessa jo ennen maahanmuuttoa, joka selittää osaltaan työpaikan saamisen suhteilla.

Neljä haastateltavaa ei ollut ehtinyt opiskella itselleen ammattia ennen Suomeen tuloaan. Heistä kaikki olivat sitä mieltä, että heidän tulisi oppia lisää suomen kieltä päästäkseen opiskelemaan tai töihin. Yksi haastatelluista koki erittäin suureksi ongelmaksi sen, ettei hän ole suorittanut peruskoulua kotimaassaan. Hän haluaisi tulevaisuudessa opiskella esimerkiksi lähihoitajaksi, mutta opiskelujen aloittaminen ei ole juuri nyt realistista, sillä omat lapset ovat vielä koulussa. Myös rahallisesti opiskelujen aloittaminen olisi hänen mielestään haasteel-

lista. Myös hänen mielestään työnantajat palkkaavat mieluummin suomalaisia kuin ulkomaalaisia.

Ma soiti ja kysyä työpaikasta, siela sanottiin että paikka on jo täyteny. Suomalainen ystävä soitti pian sama paikka ja sai kutsun työhaastattelu.

Monitoimikeskuksen työjakson jälkeen hän on ollut työttömänä. Hän haluaisi kuitenkin kovasti töihin ja uskoo löytävänsä vielä sopivan harjoittelupaikan. Hänen mielestään harjoittelupaikan löytäminen on huomattavasti paljon helpompaa kuin "oikean" työn saaminen. Hänestä kotona on tylsä olla ja tulee laiska olo, kun ei ole mitään tekemistä. Hän sanoi, että vaikka työ kestäisikin vain esimerkiksi pari kuukautta, on se parempi kuin olla kotona tekemättä mitään.

Suomeen muutto oli syynä toisen haastatellun opintojen keskeytymiseen. Hän oli kuuden viikon työharjoittelujaksolla Monitoimikeskuksessa haastattelujen aikaan. Lisäksi hän osallistui kotouttamiskurssille. Hänelläkään ei ollut tiedossa toista työpaikkaa, kun työharjoittelujakso Monitoimikeskuksessa päättyi. Myös hänen mielestään suomen kielen osaaminen on ratkaisevassa asemassa maahanmuuttajan pyrkiessä opiskelemaan tai hakiessaan töitä. Hän itse haluaisi tulevaisuudessa opiskella englannin kielellä sairaanhoitajaksi ja sekä oppia puhumaan hyvin suomea.

Maahanmuuttajien valmentavalta kurssilta juuri valmistuneen haastateltavani mielestä maahanmuuttajien työllistymiseen vaikuttavat eniten kielitaidon puute sekä tällä hetkellä vallitseva taantuma. Hän toivoisi saavansa tulevaisuudessa oppisopimuspaikan joko kauneudenhoito- tai kotipalvelualalta.

Viimeinen haastateltavani, jolla ei ollut koulutusta, ei ollut opiskellut kotimaassaan, sillä hänen mukaansa siellä on mahdollisuus työllistyä hyvin myös ilman ammatillista pätevyyttä. Myös hän nosti esiin kielitaidon tärkeyden työn haun yhteydessä. Hänen mielestään erityisesti kirjoittaminen on vaikeaa. Hänen mielestään olisi erittäin tärkeää, että maahanmuuttaja työllistyisi sellaiseen työhön, jossa hänen olisi pakko käyttää suomen kieltä. Esimerkiksi siivoojan työ voi olla hyvinkin yksinäistä eikä näin edesauta suomen kielen oppimista. Monitoimikeskuksen työjakson ohella hän on osallistunut kielikursseille ja oli sellaisella myös

haastattelun aikaan. Kurssi loppuu tämän vuoden lopussa eikä hän haastattelun hetkellä vielä tiennyt mitä sen jälkeen tekisi. Tulevaisuudessa hän haluaisi opiskella itselleen jonkin ammatin. Hän voisi omien sanojensa mukaan työskennellä myös kaupan myyjänä tai tehdastyössä, josta hänellä on jo kokemusta kotimaastaan.

11 JOHTOPÄÄTÖKSET

11.1 Kotoutumisen tukeminen

Aineiston pohjalta voin sanoa, että Lohjan Monitoimikeskus tekee hyvää ja monipuolista työtä maahanmuuttajien parissa. Tekemieni haastattelujen perusteella maahanmuuttajat tuntevat itsensä tervetulleiksi Monitoimikeskukseen. Monitoimikeskuksen työjakson aikana maahanmuuttajien henkinen hyvinvointi lisääntyi ja heidän suomen kielen taitonsa parani lähes poikkeuksetta. Maahanmuuttajat saivat myös rohkeutta käyttää kieltä. Juuri kielitaidon paraneminen nousikin erityisesti esiin haastatteluista. Monitoimikeskuksessa on onnistuttu luomaan rento ja avoin ilmapiiri, jossa kielitaidon harjoittaminen on luontevaa.

Toisena keskeisenä asiana nostaisin esiin maahanmuuttajien sosiaalisten verkostojen laajenemisen. Haastatellut kertoivat saaneensa uusia ystäviä työjakson aikana. Verkostot laajenivat erityisesti suhteessa muihin maahanmuuttajiin, mutta myös suhteessa suomalaisiin. Myös maahanmuuttajien usko omiin kykyihin lisääntyi.

Nämä kaikki ovat olennaisia asioita maahanmuuttajien kotoutumisprosessissa. Tutkimusten mukaan juuri työpaikalla onkin luontevaa muun muassa solmia sosiaalisia suhteita. Maahanmuuttajille työ antaa myös näkökulman suomalaiseen elämäntapaan ja yhteiskuntaan. Työllistyminen vaikuttaa siis moniin eri integraation osa-alueisiin. (Alitolppa-Niitamo 2005, 39.)

Tutkimusaineiston perusteella voi mielestäni sanoa, että Lohjalla tarvitaan paikkaa, jossa maahanmuuttajien kotoutumista tuetaan monipuolisesti ja ammattimaisesti sekä tehdään töitä syrjäytymisen ennaltaehkäisemiseksi.

11.2 Työllistyminen

Avoimille työmarkkinoille pääsyä suoraan Monitoimikeskuksesta ei ole tutkimukseni mukaan realistista tavoitella. Haastatteleman maahanmuuttajat eivät ole työllistyneet suoraan avoimille työmarkkinoille työjakson jälkeen. Syitä tähän on luultavasti monia. Joskus työjakso on kestoaltaan vain joitakin kuukausia eikä näin riittävän pitkä esimerkiksi työelämässä vaadittavan kielitaidon saavuttamiseen. Rohkeus kielen käyttämiseen paranee varmasti myös lyhyessä ajassa, mutta esimerkiksi sanavaraston laajeneminen vaatii varmasti pidemmän ajan. Tämän hetkinen taloudellinen tilanne vaikuttaa varmasti myös osaltaan maahanmuuttajien heikkoihin jatkotyöllistymismahdollisuuksiin. Toisaalta haastatellut maahanmuuttajat ovat työskennelleet Monitoimikeskuksessa myös paremman taloudellisen tilanteen aikana, eikä jakso ole silloinkaan johtanut työllistymiseen.

Haastattelemistani maahanmuuttajista kuudella oli kotimaassaan hankittu koulutus ja ammatti. Tämän pitäisi edesauttaa maahanmuuttajia työllistymisessä. Haastattelemieni maahanmuuttajien kohdalla näin ei voi kuitenkaan katsoa käyneen. Vain yksi heistä teki koulutustaan vastaavaa työtä. Toinen haastateltava oli juuri valmistunut samaan ammattiin, jonka hän oli hankkinut jo kotimaassaan. Sen sijaan muiden ammattiin kotimaassaan valmistuneiden tilanne oli heikompi. Juuri tutkinnon rinnastamisen vaikeuden vuoksi heillä ei ole ollut mahdollisuutta työskennellä omassa ammatissaan Suomessa.

Haastatteluista nousee myös esiin kieli- ja kotouttamiskoulutuksen sirpaleisuus ja pätkittäisyys. Myös työharjoittelut ja -kokeilut ovat usein vain joidenkin viikkojen tai kuukausien mittaisia. Arajärven (2008) mukaan maahanmuuttajille suunnatut koulutukset ovat osin riittämättömiä tai väärin suunnattuja. Erityisesti juuri kielikoulutus on usein hajanaista. Tämä vaikuttaa oleellisesti maahanmuuttajien työllistymismahdollisuuksiin. (Arajärvi ym. 2008, 80.)

Lähes kaikki haastatteleman maahanmuuttajat olivat osallistuneet Monitoimikeskuksen työjakson jälkeen useille kursseille ja erilaisiin työharjoitteluihin. Mi-

kään näistä ei kuitenkaan ollut johtanut pidempiaikaiseen työsuhteeseen. Sen sijaan jonkin kurssin tai harjoittelun suoritettuaan he palaavat kotiin työttömiksi. Näin juuri parantunut kielitaito usein huononee, kun kieltä ei tarvitse aktiivisesti käyttää.

Myös Lääkkölän (2008) tutkimuksesta nousee esiin työharjoittelujen ongelmallisuus. Työharjoittelujen ja työllistämistoimenpiteiden avulla on mahdollista tutustuttaa maahanmuuttajat suomalaiseen työelämään ja työtapoihin. Toisaalta taas tutkimuksessa haastatellut työvoimaviranomaiset näkevät ongelmaksi työn määräaikaaisuuden ja lyhytkestoisuuden. Myös palkkasuhde on heidän mielestään ongelmallinen, sillä työharjoittelijat ovat työnantajalle ilmaista työvoimaa. Työharjoittelupaikan löytäminen ei olekaan vaikeaa, kuten myös omasta tutkimuksestani käy selville. Sen sijaan vakinainen työllistyminen harjoittelupaikkaan on harvinaista. Myös tutkimuksessa haastatellut maahanmuuttajat nostavat esiin samat asiat. Lisäksi osa kokee työharjoittelu pakkotyönä. Erityisesti korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien työllistyminen omaa koulutusta alempaan työhön voi vaikuttaa maahanmuuttajien itsetuntoon ja omanarvontunteeseen. (Lääkkölä 2008, 59.)

Haluan nostaa myös esiin sen, että haastatellut mainitsivat työ- ja opiskelupaikan saamisen olevan kiinni paitsi kielitaidosta myös omasta päättäväisyydestä. He uskoivat, että työ- ja opiskelupaikka on mahdollista saavuttaa mikäli on valmis tekemään töitä sen eteen. Haastatellut olivat siis pääasiassa sitä mieltä, että vaikeudet opiskelu- ja työrintamalla johtuvat ensisijaisesti maahanmuuttajista itsestään ja vasta toissijaisesti muista tekijöistä.

Lääkkölän (2008) haastattelemat maahanmuuttajat korostivat myös oman asenteen merkitystä työllistymisessä. Aktiivisuus ja omien taitojen kehittäminen ovat tärkeässä asemassa työtä etsittäessä. (Lääkkölä 2008, 62.)

Oman aktiivisuuden merkitys nousi esiin juuri nuorten tai vähemmän aikaa maassa asuneiden haastateltujen kohdalla. Pidempään Suomessa asuneet jo varttuneemmat maahanmuuttajat taas olivat ikään kuin tyytyneitä kohtaloonsa.

Uskoisin tämän johtuvan siitä, että vähän aikaa maassa asuneet ovat vielä motivoituneita ja toiveikkaita tulevaisuuden suhteen. He eivät ole vielä joutuneet pettymään työ- tai opiskelupaikan saannin suhteen. Tai ainakaan pettymyksiä ei ole vielä tullut montaa. Juuri alkuvaiheen toiveikkuuden ja motivaation hyödyntäminen olisi ensiarvoisen tärkeää. Motivaatio ja usko omiin kykyihin laskevat varmasti ajan myötä, mikäli maahanmuuttaja ei kovasta yrityksestä huolimatta saa työ- tai opiskelupaikkaa.

11.3 Nykytilanne

Haastattelemistani maahanmuuttajista vain yksi oli töissä avoimilla työmarkkinoilla haastatteluhetkellä. Jos siis hyvinvoinnin mittarina käytetään työtä, niin haastattelemillani maahanmuuttajilla ei mene kovinkaan hyvin. Onneksi ihmisen hyvinvointi riippuu kuitenkin monesta eri asiasta. Hankalasta työllisyystilanteesta huolimatta haastatellut olivat kohtalaisen tyytyväisiä elämäänsä. Haastateltujen puoliset olivat mukana työelämässä, joten rahallinen toimeentulo perheissä oli kohtalainen.

Nostaisin keskeisenä asiana esiin, että haastattelemistani maahanmuuttajista vain harvalla oli selkeät suunnitelmat esimerkiksi puolen vuoden päähän. Useammalla oli sellainen tilanne, että työharjoittelujakson tai jonkin kurssin loppuessa heillä ei ollut tietoa tulevasta. Maahanmuuttajien kertomusten perusteella he ovat ikään kuin järjestelmän armoilla. He menevät sellaiselle ammattikurssille, mikä milloinkin sattuu olemaan tarjolla. Esimerkiksi haastatteleman meteorologi oli käynyt matkailuun liittyvän ammattikurssin tietäen, ettei se paranna hänen työllistymismahdollisuuksiaan käytännössä yhtään.

Maahanmuuttajat olivat kaikesta huolimatta tyytyväisiä elämäänsä Suomessa, vaikka työ- ja opiskelupaikan saantiin liittyikin vaikeuksia. Kenelläkään haastatelluista maahanmuuttajista ei ollut suunnitelmissa palata kotimaahansa.

12 KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Mielestäni Suomessa on suurena kehittämishaasteena koulutettujen maahanmuuttajien ammattitaidon hyödyntäminen. On suoranaista haaskausta, että esimerkiksi haastattelemani meteorologi ja ekonomi tekevät satunnaisia työharjoitteluja itselleen täysin vieraalla alalla. Mielestäni olisi äärimmäisen tärkeää panostaa koulutettujen maahanmuuttajien kotouttamis- ja kielikoulutukseen. Eivätkö nämä koulutuksen voisi olla hieman räätälöidympiä niille, joilla on jo kotimaassa hankittu ammatti? Tietysti tämä vaatii lisää taloudellisia resursseja. Uskon, että yhteiskunnalle tulee kuitenkin pitkällä tähtäimellä halvemaksi panostaa alkuvaiheen koulutukseen, kuin maksaa vuosikausia työttömyyskorvausta tai toimeentulotukea. Maahanmuuttajat pitäisi mielestäni saada mahdollisimman pian maahan tulon jälkeen mukaan työelämään, sillä tukien varassa eläminen passivoi hyvin äkkiä.

Myös työnantajien valmiudessa palkata maahanmuuttajia olisi mielestäni kehittämisen varaa. Tiedossa on, että Suomi kärsii todennäköisesti tulevaisuudessa työvoimapulasta ja maahanmuuttajien työpanosta tullaan varmasti tarvitsemaan. Uskon myös vilpittömästi, että monikulttuurinen työyhteisö on rikkaus. Monikulttuurisesta työyhteisöstä löytyy varmasti paljon erilaista ja monipuolista tietoa ja taitoa. Mielestäni työnantajille pitäisikin järjestää koulutusta monikulttuurisuudesta ja sen huomioon ottamisesta. Esimerkiksi maahanmuuttajien työhön perehdytys ja ohjaus vaativat erityistä ammattitaitoa. Koulutuksen myötä työnantajat saisivat kaivattuja valmiuksia ja rohkeus palkata maahanmuuttajatyöntekijöitä varmasti kasvaisi.

Maahanmuuttajat saavat Lohjan Monitoimikeskuksessa arvokasta tukea kotoutumisessa ja suomalaisen yhteiskuntaan sopeutumisessa. Työ antaa siis luontevan väylän yhteiskuntaan osallistumiseen ja sosiaalisten verkostojen laajentamiseen. Monitoimikeskus on kuitenkin monelle maahanmuuttajalle vain hetken kestävä valopilkku muuten synkähköillä työmarkkinoilla.

Tutkimukseni sekä sen aikana saamani käytännön kokemuksen perusteella Lohjan Monitoimikeskus tekee maahanmuuttajatyötä mielestäni aika yksin. Toki suomen kielen opetusta antavat tahot ja työvoimatoimisto ovat kohtalaisen näkyviä yhteistyökumppaneita, mutta tarkoitankin tässä yhteydessä esimerkiksi paikallisia yrityksiä, järjestöjä ja yhdistyksiä. Yhteistyöverkostot eivät ole kauhean laajat tai ainakaan ne eivät näy maahanmuuttajatyössä. Toki yhteistyötä on, mutta mielestäni se voisi näkyä enemmän juuri siinä vaiheessa, kun maahanmuuttajat ovat lopettamassa työkaksoaan. Kenties yhteistyöllä maahanmuuttajien opiskelu- ja työmahdollisuuksia voitaisiin parantaa. Työjakson aikana maahanmuuttajat voisivat mielestäni tutustua eri työ- ja opiskelumahdollisuuksiin Monitoimikeskuksen ohjaajan kanssa sekä tehdä myös jatkosuunnitelmia. Nyt suunnitelmat ovat usein työvoimatoimiston harteilla. Toki tämä kysyisi lisää resursseja, joita Monitoimikeskuksella ei tällä hetkellä ole.

Lohjan Monitoimikeskuksen kotouttamiskoulutus voisi mielestäni keskittyä nykyistä enemmän opiskeluun ja työhön. Koulutuksen aikana maahanmuuttajien kanssa voitaisiin miettiä tulevaisuuden suunnitelmia ja sitä, miten ne parhaiten saataisiin toteutettua. Maahanmuuttajat voisivat yhdessä tutustua suomalaiseen koulutus järjestelmään ja erityisesti maahanmuuttajille tarjolla oleviin koulutuksiin. Toki kotouttamiskoulutuksessa on tärkeä kertoa myös suomalaisesta kulttuurista ja yhteiskunnasta, mutta eikö työ olekin suomalaisessa yhteiskunnassa juuri se asia joka integroi ihmisen yhteiskuntaan?

Mielestäni Monitoimikeskuksen työharjoittelut voisivat kestää aina vähintään kuusi kuukautta ja mielellään tietysti vielä kauemmin. En usko, että neljän tai kuuden viikon harjoittelu palvelee kumpaakaan osapuolta. Onko lyhyessä harjoitteluajassa enemmänkin kyse siitä, että ihminen saadaan "säilöön" johonkin?

Monitoimikeskus työllistää maahanmuuttajien lisäksi romaneita ja suomalaisia pitkäaikaistyöttömiä. Uskon, että Lohjalla löytyy suomalaisille työllistettävälle työpaikkoja helpommin kuin romaneille ja maahanmuuttajille. Eikö Monitoimikeskuksessa voitaisi siis työllistää ensisijaisesti maahanmuuttajia ja romaneita? Uskon, että näistä ryhmistä löytyisi riittävästi työstä kiinnostuneita ihmisiä täyt-

tämään tarjolla olevat työharjoittelupaikat. Ainakin Monitoimikeskuksen toiminnanjohtajan mukaan halukkaita maahanmuuttajia olisi enemmän kuin on mahdollista ottaa. Tällä hetkellä Monitoimikeskuksessa työskentelee vain yksi maahanmuuttaja. Mielestäni Monitoimikeskuksen vahvuus on juuri sen työntekijöiden vahva osaaminen maahanmuuttaja- ja romanityössä. Miksi siis tätä osaamista ei käytettäisi mahdollisimman tehokkaasti hyväksi? Tämän alan osaajia kun Lohjan kokoisessa kaupungissa ei hirvittävän paljon ole.

Lohjan Monitoimikeskus ansaitsisi mielestäni enemmän huomiota. Se sijaitsee Lohjalla erittäin keskeisellä paikalla torin vieressä, mutta en usko kovinkaan monen paikallisen asukkaan tai yrittäjän tietävän mitä Monitoimikeskus tekee. Monitoimikeskuksen työntekijöiden ammattitaitoa voisi hyödyntää enemmän konsultointi mielessä. Myös vertaisohjausta voisi mielestäni hyödyntää paljon enemmän, sillä Monitoimikeskuksessa on sekä maahanmuuttaja- että romani-työntekijä. Yritysten kynnys ottaa maahanmuuttaja- ja romanityöharjoittelijoita voisi madaltua, kun työharjoittelijan tukena olisi vertaisohjaaja eikä vastuu työharjoittelijasta jäisi yksin työnantajalle.

Haluan nostaa haastatteluista esiin myös sen, että haastattelemani maahanmuuttajat eivät olleet kuulleet seurakunnan diakoniatyöstä. Tähänkin on varmasti monia syitä. Moni maahanmuuttajista kuuluu eri uskontokuntaan, eikä varmasti siksi hakeudu oma-aloitteisesti seurakunnan toimintaan mukaan. Uskoisin kuitenkin, että myös seurakunnalla voisi olla tarjottavaa maahanmuuttajille.

Lohjan Monitoimikeskus tekee osin tiivistäkin yhteistyötä Lohjan seurakunnan, erityisesti diakoniatyön kanssa. Myös uusia yhteistyömuotoja kehitellään koko ajan. Lohjan Monitoimikeskuksesta ohjataan esimerkiksi yksinäisiä maahanmuuttajavanhuksia diakoniatyön piiriin. Lohjan Monitoimikeskus ja Lohjan seurakunta voisivatkin ehkä tulevaisuudessa tehdä jollakin tavalla yhteistyötä maahanmuuttajien kotoutumisen tukemisen parissa. Mielestäni on tärkeää, että myös seurakunnan työntekijät ovat perehtyneet kotoutumisprosessiin ja siihen vaikuttaviin asioihin. On tärkeää, että diakoniatyössä tunnetaan eri kotouttami-

sen muotoja, kuten esimerkiksi työ. Uskon, että seurakunnan diakoniatyössä pystytään auttamaan maahanmuuttajia esimerkiksi työelämään liittyvissä asioissa tai ainakin ohjaamaan heidät sinne, mistä tällaista apua saa.

13 POHDINTA

13.1 Eettisyys

Pyrin tässä opinnäytetyössäni mahdollisimman hyvään eettisyyteen. Tutkijalla on eettisiä velvoitteita yhteiskuntaa ja suurta yleisöä, toimeksiantajaa ja tutkimuksen kohdehenkilöitä kohtaan. Tutkimuksen tulisi tähdätä luotettavaan tuloksiin ja jo ennakoivasti torjua tulosten väärinkäyttöä ja virheellisiä tulkintoja. Tutkimuksessa mukana olevien henkilöiden osallistumisen tulisi perustua vapaaehtoisuuteen. (Uusitalo 2001, 30–31.) Tutkimukseni on näiltä osin mielestäni eettisesti onnistunut. Olen pyrkinyt kirjoittamaan tulokset mahdollisimman selkeästi, jotta virheelliset tulkinnat jäisivät mahdollisimman vähiin. Myös kaikki haastattelut osallistuivat tutkimukseen vapaaehtoisesti tietäen, että heillä on myös oikeus kieltäytyä haastattelusta.

Kerroin haastateltaville tutkimuksen tarkoituksesta ja aiheesta kahteen otteeseen. Ensimmäisen kerran he saivat tiedon siinä vaiheessa, kun heitä pyydettiin haastatteluun. Toisen kerran he saivat tarkan kuvauksen tutkimuksestani ennen haastattelun alkua. Kerroin haastateltavilleni tarkasti ennen haastattelua mitä tutkimukseni koskee ja minkä takia haluan haastatella juuri heitä. Kerroin myös missä tutkimus julkaistaan. Pyysin haastateltaviltani luvan käyttää haastattelusta nousevia asioita tutkimuksessani. Kerroin myös, että heidän henkilöllisyytensä eivät tule esiin valmiista työstä. Pyrin esittämään vastaukset valmiissa työssä niin, että henkilöt eivät ole tunnistettavissa. Moni haastatelluista oli sitä mieltä, että henkilöllisyyden paljastuminen ei haittaa heitä. Tämä mahdollisti sen, että uskalsin tutkimustuloksissa kertoa joidenkin haastateltujen kohdalta tarkempia tietoja heidän ammateistaan ja nykytilanteestaan.

13.2 Luotettavuus

Olen käsitellyt haastatteluaineistoa luottamuksellisesti ja erityisen huolellisesti. Näin tutkimukseen osallistuneiden anonymiteetti säilyy mahdollisimman hyvin. Hävitän haastatteluaineiston silppuamalla, kun tutkimukseni on valmis. (Eskola & Suoranta 1998, 57.)

Olen pyrkinyt tutkimuksessani mahdollisimman hyvään luotettavuuteen ja mielestäni onnistunutkin siinä hyvin. Olen pyrkinyt kuvaamaan opinnäytetyöni tarkoitusta ja tekoprosessia mahdollisimman kattavasti. Haastatteluista saamani aineiston olen käsitellyt tarkasti mitään lisäämättä tai pois jättämättä. Työn teoriaosuuden lähteiksi olen valinnut eri asiantuntijoiden luotettavia tutkimuksia ja julkaisuja. Nämä lähteet olen merkinnyt selkeästi sekä tekstiin että lähdeluetteloon.

Suurimman haasteen tämän tutkimuksen tekemiseen toi haastateltavien puutteellinen suomenkielen taito. Osa haastatteluista oli vaikea toteuttaa haastateltavien puutteellisen kielitaidon takia. Erityisesti kotoutumiseen liittyvissä asioissa oli paljon sanoja ja ilmaisuja, joita haastateltavat eivät ymmärtäneet. Selittämällä asiat toisin ja käyttämällä synonyymejä sain kuitenkin mielestäni kysymykset esitettyä kohtalaisen hyvin. On kuitenkin olemassa mahdollisuus, että haastateltavat eivät täysin ymmärtäneet kaikkia kysymyksiä tai he ymmärsivät jotkut kysymyksistä väärin. Olen myös voinut itse ymmärtää tai tulkita väärin jotakin mitä haastateltavani ovat kertoneet.

Myös haastateltujen erilaiset kulttuuriset taustat ovat voineet vaikuttaa heidän vastauksiinsa. Toisissa kulttuureissa ei ole tapana antaa kritiikkiä, vaikka sitä ehkä haluaisikin antaa. Lohjan Monitoimikeskus on maahanmuuttajia auttava ja tukeva taho, joten kritiikin esittäminen sitä kohtaan saatetaan kokea kiusallisena asiana.

Haastattelujen nauhoittaminen olisi varmasti osaltaan auttanut haastattelujen purussa. Toki sain varmasti kaikki oleelliset asiat mukaan tutkimukseen, mutta

jälkikäteen olen miettinyt jäikö minulta jotain huomaamatta. Nyt en saa sitä enää selville. Olisin mielelläni käyttänyt työssäni myös enemmän suorita lainauksia, jonka nauhoittaminen olisi varmasti mahdollistanut. Toisaalta haastattelujen nauhoittaminen olisi saattanut olla joidenkin haastateltujen mielestä epämuokavaa ja saattanut vaikuttaa vastauksiin negatiivisesti. Nyt haastattelutilanteet olivat mielestäni rentoja ja luontevia.

Käytin tulkkia muutaman haastateltavan kanssa, tosin vain joissakin kysymyksissä. Tulkkina toimi Lohjan Monitoimikeskuksen toiminnanohjaaja. Monitoimikeskuksen työntekijän toimiminen tulkkina on voinut vaikuttaa haastateltavien vastauksiin. He eivät ole välttämättä kertoneet kaikkea haluamaansa työntekijän läsnä ollessa. Toisaalta mahdollisuus oman äidinkielen käyttämiseen on myös mahdollistanut laajemmat vastaukset.

Haastatelluista useampi on ollut töissä Monitoimikeskuksessa silloin, kun suoritin siellä käytännön harjoitteluni keväällä 2008. Haastatteluhetkellä kerroin kaikille haastatelluille, että työni liittyy opintoihini enkä ole töissä Monitoimikeskuksessa. Uskon kuitenkin, että ainakin osa haastatelluista on mieltänyt minut Monitoimikeskuksen työntekijäksi. Tämä on saattanut vaikuttaa osaltaan haastateltavien vastauksiin.

Myös omaa objektiivisuuttani tutkijana on aiheellista pohtia. Objektiivisuudella tarkoitetaan sitä, että tutkimuksen tulokset ovat samat riippumatta siitä, kuka tutkimuksen on toteuttanut. Tutkimuksen löydökset selittyvät siis tutkittavien ominaisuuksista ja kontekstista, eivät tutkijan kiinnostuksen kohteista ja näkökulmista. Tavoitteisiin pyritään hyviä menetelmiä käyttäen ja käytetyistä menetelmistä kertoen. (Uusitalo 2001, 25.) Olen työharjoitteluni lisäksi ollut muutenkin kohtalaisen paljon tekemisissä Monitoimikeskuksen ja sen henkilöstön kanssa. Tämä on varmasti vaikuttanut joiltakin osin tämän työn tekemiseen. Tiedän luonnollisestikin asioita, joita ulkopuolinen tutkija ei olisi tiennyt. Tämä on saattanut vaikuttaa tutkimukseen jollakin tavoin, vaikka olenkin pyrkinyt työssäni puolueettomuuteen.

13.3 Lopuksi

Opinnäytetyöprosessi oli haastava, mutta ennen kaikkea mielenkiintoinen ja antoisa. Vaikeinta prosessissa oli mielestäni aiheen lopullinen valinta ja tarkka rajaaminen. Ensin tutkimukseni kohderyhmänä piti olla sekä maahanmuuttajat että romanit, mutta näin työstä olisi tullut liian laaja. Lopulta valitsin tutkimukseni kohteeksi maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen, sillä aihe on mielestäni ajankohtainen ja tärkeä.

Uskon, että tutkimusprosessissa auttoi paljon se, että olen ollut työharjoittelussa Monitoimikeskuksessa. Näin Monitoimikeskuksen toiminta ja ihmiset olivat minulle jo tuttuja, enkä joutunut aloittamaan prosessia aivan tyhjästä. Toisaalta tämä aiheutti myös haasteita. En ole esimerkiksi voinut työssäni tuoda esille kaikkia asioita, joita tiedän ja olen kuullut. Se ei vain ole mahdollista ja olen sen hyväksynyt. Tutkimusta aloittaessani päätin karistaa harteiltani kaikki ennakkoletukset, joita mielessäni oli. Uskon, että onnistuin siinä hyvin.

Eriytyisen tyytyväinen olen siihen, että kaikki haastatteluun pyydyt maahanmuuttajat suostuivat haastatteluun. Sain kuulla monta mielenkiintoista, osin kiipeääkin, tarinaa. Monipuolisista haastatteluista olisi saanut irti vaikka kuinka paljon ja yksi haaste olikin pysyä tutkimuskysymysten mukaisissa aiheissa. Olen kiitollinen siitä, että haastatellut avarsivat maailmankuvaani omilla, kiehtovilla tarinoillaan ja mahdollistivat omalta osaltaan tämän tutkimuksen toteutuksen.

Toivon, että tutkimuksestani on myös jotain konkreettista hyötyä. Lohjan Monitoimikeskus käy jatkuvasti taistelua olemassa olostaan ja toimintoja on supistettu kohtalaisen rankalla kädellä. Toivon, että tutkimukseni osoittaa sen, että Monitoimikeskus tekee oikeasti tärkeää ja tarpeellista työtä. Monitoimikeskus ei tuota taloudellista voittoa ja sen toiminta onkin kiinni erinäisistä avustuksista ja tuista. Toimintaa on vaikea kehittää ja laajentaa, kun siihen ei ole resursseja. Hyvä, että perustoiminnot saadaan hoidettua.

Lohjan Monitoimikeskuksen toiminnanjohtajan Marja-Leena Tervosen mukaan maahanmuuttajat nähdään massana, joilla on samanlainen tausta ja tarina. Kuitenkin kaikilla haastattelemillani maahanmuuttajilla oli erilainen tarina kerrottavanaan. Toivon, että tutkimukseni auttaa osaltaan näkemään maahanmuuttajat yksilöinä ja kohtelemaan heitä sen mukaisesti.

Opinnäytetyöprosessin aikana olen joutunut pohtimaan paljon ammatillisuuteen ja ammattietiikkaan liittyviä asioita. Toki olen pohtinut niitä opiskelun varrella muutenkin ja valmistumisen häämöttäessä yhä enenevässä määrin. Monet tutkimusprosessin aikana pohtimani asiat ovat sellaisia, joita joutuu myös työelämässä jatkuvasti pohtimaan. Tätä työtä tehdessäni olen yhä uudestaan ja uudestaan ollut tilanteessa, jossa en tiedä tai ymmärrä jotakin asiaa. Silloin olen ottanut asioista selvää. Olen ollut itse vastuussa omasta osaamisestani ja työni laadusta. Myös työelämässä vastuu oman ammatillisuuden kehittämisestä on pääsääntöisesti minulla itselläni ja siihen tämä työ on minua mielestäni hyvin kasvattanut.

Olen saanut puolustella päättötyöni aiheen valintaa monelle. Seison kuitenkin aihevalintani takana ylpeänä. Mielestäni sosiaalialalla on monesti juuri kyse ihmisen ja ihmisyyden puolustamisesta ja syrjinnän vähentämisestä. Eikö valitsemani tutkimusjoukko edusta juuri tätä kohderyhmää? Ei kai ihmisyyden puolustaminen rajoitu vain syntyperäisiin suomalaisiin?

LÄHTEET

- Alitolppa-Niitamo, Anne 2005. Maahanmuuttajataustaiset perheet ja hyvinvoinnin edellytykset. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo; Ismo Söderling & Stina Fågel (toim.) Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos ja Kotipuu, 37–52.
- Arajärvi, Pentti (toim.). 2009. Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukut. Sisäasiainministeriön julkaisuja 2/2009.
- Björklund, Liisa & Grönlund, Henrietta 2009. Kirkko heikossa työmarkkina-
asemassa olevien työllistäjänä. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
Viitattu 28.5.2009. www.tem.fi.
- Eskola, Jari 2007. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 2. korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-Kustannus, 159–183.
- Eskola, Jari & Suoranta Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana 2007. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 2. korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-Kustannus, 25–43.
- Forsander, Annika; Ekholm, Elina; Hautaniemi, Petri; Abdullahi, Ali; Alitolppa-Niitamo, Anne; Kyntäjä, Eve & Quoc Cuong, Nguyen 2001. Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Helsinki: Palmenia-kustannus.
- Forsander, Annika 2000. Työvoimantarve ja maahanmuuttopolitiikka – onko maahanmuuttajien osaaminen vastaus työvoiman kysyntään? Teoksessa Marja-Leena Trux (toim.) Aukeavat ovet – Kulttuurien moninaisuus Suomen elinkeinoelämässä. Helsinki: WSOY, 143–202.

- Hakala, Juha T. 2007. Menetelmällisiä koetuksia. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 2. korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-Kustannus., 12–24.
- Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2006. Työhallinnon julkaisu.
- Heikkilä, Elli & Pikkarainen, Maria 2008. Employment of Immigrants in the Finnish Labour Markets. Teoksessa Silasi, Grigore & Simina Ovidiu, Laurian (edited by) 2008. Migration, Mobility and Human Rights at the Eastern Border of the European Union – Space of Freedom and Security.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Jasinskaja-Lahti, Inga; Liebkind, Karmela & Vesala, Tiina 2002. Rasismi ja syrjintä Suomessa. Maahanmuuttajien kokemuksia. Helsinki: Gaudeamus Kirja / Oy Yliopistokustannus University Press Finland.
- Kansaneläkelaitos 2009. Työmarkkinatuki. Viitattu 11.5.2009. www.kela.fi
- Kirkkojärjestys 8.11.1991/1055 v. 1993. Viitattu 5.2.2009. www.finlex.fi
- Kirkkolaki 26.11.1993/1054. Viitattu 5.2.2009. www.finlex.fi
- Koivumäki, Kai; Launikari, Mika & Huotari, Christina 2005. Maahanmuuttajien ohjaus- ja neuvontatarpeiden ulottuvuuksia. Teoksessa Eila Jaakkola & Terhi Juntunen (toim.) Kotomaa – Uusimaa. Maahanmuuttajien osaaminen voimavaraksi – M.O.V.I. Uudenmaan työvoima- ja elinkeinokeskus. Uudenmaan TE-keskuksen julkaisuja 12, 6–21.
- Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 9.4.1999/493. Viitattu 18.7.2009. www.finlex.fi.
- Lohjan kaupunki 2009a. Kaupunki – kaupunkitietoa – Lohja tilastoissa – Työsäkäynti: Työttömyys 2002 -, LOHJA. Viitattu 30.6.2009. www.lohja.fi.
- Lohjan kaupunki 2009b. Keskushallinto. Tilastot. Viitattu 20.08.2009. www.lohja.fi.
- Lohjan kotouttamisohjelma. Lohjan kaupunki 2000.

- Lääkkölä, Aino 2008. Ilman työtä en tunne itseäni ihmiseksi. Maahanmuuttajien työllistymisintegraation esteet Kemi-Tornion alueella. Siirtolaisinstituutti.
- Maahanmuuttovirasto 2009. Media. Lehdistötiedotteet. Viitattu 16.6.2009. www.migri.fi.
- Maahanmuuttovirasto 2009. Sanasto. Viitattu 16.6.2009. www.migri.fi.
- Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja 2007. Maahanmuuttajanaiset: Tutkimus, käsitteet ja haasteet. Teoksessa Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen (toim.) Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuslaitos. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto, 15–37.
- Moilanen, Pentti & Räihä, Pekka 2007. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 2. korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-Kustannus. 46–69.
- Moilanen, Tea 2009. Työvoimaneuvoja. Länsi-Uudenmaan Työ- ja Elinkeino- toimisto, Lohja. Haastattelu 29.4.2009 ja 26.08.2009.
- Nieminen, Jouko 2009. Alueelliset talousnäkymät keväällä 2009 . Uudenmaan TE-keskus. Viitattu 30.6.2009. www.temtoimialapalvelu.fi.
- Pehkonen, Aini 2006. Maahanmuuttajan kotikunta. Kunnallisanalan kehittämissäätiön tutkimusjulkaisut nro.52. Työ ja yrittäjyys –sarja. Pole-Kuntatieto Oy. Viitattu 2.4.2009. www.polemiikki.fi.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a. Diakonia ja yhteiskuntatyö. Viitattu 19.3.2009. www.evl.fi.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a. Maahanmuuttajatyö. Viitattu 19.3.2009. www.evl.fi.
- Tervonen, Marja-Leena 2009. Toiminnanjohtaja, Lohjan Monitoimikeskus. Keskustelut 15.5.09 ja 23.6.09.
- Toimintakertomus 2008. Lohjan Monitoimikeskus ry. 2008.
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2009a. Työllisyyskatsaus kesäkuu 2009. Viitattu 22.8.2009. www.tem.fi.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2009b. Työllisyyskertomus vuodelta 2008. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 18/2009.

Työ- ja elinkeinotoimisto. Palkkatuki. Viitattu 10.5.2009. www.mol.fi

Työ- ja elinkeinotoimisto. Työ- ja elinkeinotoimistot. Uutiset. Viitattu 30.6.2009. www.mol.fi

Uusitalo, Hannu 2001. Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. Helsinki: WSOY.

Väestötietojärjestelmä. Väestörekisterikeskus. Suomen asukasluku vuodenvaihteessa 2008-2009. Viitattu 2.4.2009. www.vaestorekisterikeskus.fi

Väänänen ym. 2009. Maahanmuuttajien integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan elämän eri osa-alueilla. Sektoritutkimuksen neuvottelukunta. Työterveyslaitos, Kuntoutussäätiö, Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin tutkimuskeskus. Viitattu 26.3.2009. www.minedu.fi.

Liite 1. Teemahaastattelun runko

Teemahaastattelun runko

Teema 1: Aikaisempi elämä

Ikä? Koulutus ja työkokemus kotimaassa?

Milloin ja miksi haastateltava on tullut Suomeen?

Työjakson pituus Monitoimikeskuksessa

Teema 2: Kotoutumisen tukeminen Monitoimikeskuksessa

Millaista tukea sait? (kieli, paikallistietous, sosiaaliset verkostot, asiointiapu, ym.)

Millaista tukea olisit tarvinnut?

Kuka oli tärkein tukihenkilösi? (työntekijä esim. sosiaalitoimessa, työvoimatoimistossa, Monitoimikeskuksessa ym.)

Onko kirkko ollut apuna, tiedätkö diakoniatyöstä?

Teema 3: Työ- ja opiskelunvalmiuksien saavuttaminen

Mitä valmiuksia työjakso Monitoimikeskuksessa antoi?

Mitä olisit kaivannut enemmän, mikä oli hyvää?

Teema 4: Mitä Monitoimikeskuksen jälkeen?

Syitä työ- tai opiskelupaikan saamiseen tai puuttumiseen